

ULUSAL SORUN: ANTI-EMPERYALİST MÜCADELE VE BAĞIMSIZLIK

Bu, herhangi bir ulusun o andaki önderliği bizim sosyalist çizgimize uymadığında da böyledir. Leninizm, bu anlamda ulusların “ayrılma hakkı” ile bir belirli anda o uluslara önderlik eden güçlerin niteliği konusunu birbirine karıştırmaz ve ikincisini birincinin reddi için gerekçe yapmaz. O, son derece açıkça baskı altındaki bütün ulusların özgürlüğünü ve ayrılma hakkını savunur; daha doğrusu, “ayrılma”dan yana değil, “ayrılıp ayrılmamaya o ulusun bireylerinin kendilerinin karar vermesi”nden yanadır. Semkovski örneğinde olduğu gibi “eğer gericiler çoğunluktaysa ne yapacağız?” sorusu ise Lenin’e göre aptalcadır.

YENİ SÜREÇTE ULUSAL SORUN, ANTI-EMPERYALİST MÜCADELE, ULUSALCILIK VE BAĞIMSIZLIK

Giriş

Tarihte bazı dönemler vardır ki, en çok okul çocuklarını ve ansiklopedi yayıncılarını zorlar. Çocuklar şaşırır; çünkü daha dün ellerinde onlara sağlam bir kılavuz gibi görünen coğrafya ve tarih kitapları ve en çok da dünya atlasları birdenbire değişir; dünün devlet sınırları boşluğa dönüşür, altında bayrakların sıralandığı eski dünya haritaları geçersizleşir; dün “bütün” olan bugün “parça”dır, dün “parça” olan bugün “bütün”ün içindedir, vb., vb... Ansiklopedi yayıncıları ise bir süre durup beklerler, yeni maddeler yazmaları gerekmektedir ama öte yandan olaylar henüz öyle bir hızla akmaktadır ki, belli bir uluslararası istikrar oluşmadıkça baskıya verdikleri her fasikül ticari açıdan da prestij açısından da risk oluşturacaktır.

Büyük savaş sonraları böyledir örneğin; dünya bir biçimde yeniden paylaşılmıştır, Engels’in dediği gibi “taçlar yerlerde yuvarlanmış”, bazı devletler tarihe karışmış, bazılarıysa adeta yoktan var edilmiştir. Örneğin büyük Ekim Devrimi tarih sahnesinde belirlediğinde, bir yandan emperyalist bunalımın yeni bir dönemi başlarken diğer yandan da bütün haritalar yeniden çizilmiştir. Lenin’in deyimiyle bir “halklar hapishanesi” olan despotik çarlığın devrilmesi ve Rusya’yla birlikte Asya’nın ezilen halklarının birçoğunun özgür-sovyetik birliğinin ortaya çıkması işin yalnızca bir yönüdür; böylece açılan devrimler çığırının esas etkisi ise haritaların çok daha köklü biçimde değişeceği yeni bir çağın başlaması ve bütün dengelerin alt üst olmasıdır.

1917 Devrimiyle başlayan emperyalizmin II. Bunalım dönemi, bu anlamda, dünya tarihinin en karmaşık dönemidir. Ne kapitalist sistemin iç istikrarı anlamında ne uluslararası emperyalist hegemonyanın iç çelişkileri anlamında ne de merkezdeki ve çevredeki ulusal-sınıfsal kaynaşmaların büyümesi anlamında 1917-1945 arası hiçbir biçimde dikiş tutmayan bir süreçtir. Deyim yerindeyse kimsenin memnun olmadığı bir dönemdir bu, Avrupa işçi sınıfı bir devrim yaratamamıştır gerçi ama hoşnutsuzdur; Doğu halkları güçlü vuruşlar için öfke biriktirmektedir ve hoşnutsuzdur; kapitalist devletlerin neredeyse tümü sınırlardan ve statükodan hoşnutsuzdur, vb... Emperyalist dünyanın başat güçleri zorlanmakta, okyanus ötesindeki başka bir güç; Amerika ise yavaş yavaş kendi hegemonyası için hazırlanmaktadır.

Bu kargaşadan bir devrimler dalgası yerine korkunç bir ikinci paylaşım savaşı çıktığında ise bütün dünya yeniden alt üst olur, haritalar yeniden değişir. Ama bu kez ortaya çıkan sonuç (bugün bize çelişki gibi görünse de) aslında bir “istikrar”dır. Büyük alt üst oluş içersinde dünyanın manzarası köklü biçimde

değişmiş, yeryüzünün üçte birine yakın bir bölümü sosyalizm cephesine dahil olurken böylece kapitalizmin egemenliği dışındaki bölge aynı zamanda her türden ablukaya dayanabilir bir ekonomik kaynaklar zenginliğine ve siyasal, askeri güce ulaşmıştır. Bu, içinde son derece dinamik unsurları barındıran bir dengedir. Evet, yine haritalar değişmektedir, sömürülen ülkelerden sık sık zafer haberleri gelmekte, birçoğunda da devrimci güçler ciddi kazanımlar elde etmektedirler. Devrim havzası artık sömürge ve yeni sömürgeler dünyasıdır. Bir zamanlar küstah bir sömürgecinin adıyla Rodezya diye anılan bir Afrika ülkesinin gerçek adının Zimbabwe olduğunu, Vietnam'ın aslında kuzeyliyle güneyiyle tek bir ülkeden oluştuğunu ezilen halkların zaferleriyle hep bu dönemde öğrenmişizdir. Ama yine de, ne olursa olsun, III. Bunalım dönemi, M. Çayan yoldaşın çok özlu olarak üç-dört sayfada özetleyebileceği ölçüde sadedir. Emperyalist ve sosyalist ülkeler karşılıklı olarak belli bir düzen içinde konumlanmışlardır; hatta arada kalan güçler bile az çok devamlılığı olan uluslararası örgütlenmelerle kendilerini ifade edebilmektedirler. Gelişmelerin yönü ve temel unsurları açısından son derece dinamik bir atmosfer vardır ama bu dinamizm kaotik değildir; esas unsur karmaşa ve kaygı değil, gelişme ve devrimci iyimserliktir.

Onyılları hızla atlayarak 1990'lara geldiğimizde ise son derece özgün bir süreçle karşılaşırız. Bu kez yaşanan, modern tarihte ilk kez, çok çarpıcı bir geriye düşüştür ve kaotik anlamdaki bir karmaşadır; devrimci terminolojide "gericilik yılları" diye tanımlanan geçici durumlardan farklı olarak bütün dünya manzarasını köklü biçimde sarsan bu yeni süreç, Sosyalist Barikat'ın ilk sayısından itibaren çeşitli vesilelerle çözümlenmeye çalışılıyor. Bu konuda söyleyeceklerimiz henüz bitmiş değil. Devrimci sosyalizm, diyalektik yöntemin en temel yasası olan sarmal gelişim ve birikim/nitel sıçrama ilkesinden hareketle emperyalizmin yeni sürecini anlamayı, bu çözümlenmeler üzerinden giderek yeni bir bilimsel sosyalist aydınlanma süreci geliştirmeyi ve devrimci bir yol kılavuzuna varmayı asli amacı sayıyor.

Yeni dünya manzarasına çok yönlü olarak bakmak ve bu manzara içindeki emperyalist hegemonya biçimlerini, sınıfsal ve ulusal sorunların yeni tezahürlerini anlamaya çalışmak, bu asli amacın bir parçası olarak anlamlıdır. Ve işte tam bu noktada, 1990'ların özgün niteliği kendini ortaya koymaktadır. Çünkü bu kez söz konusu olan, yalnızca haritaların ve sınırların dünya tarihinde görülmemiş bir hızla alt üst olması değil, aynı zamanda zihinlerin de ciddi biçimde alt üst olmasıdır. Bu kez yalnızca okul çocukları ve ansiklopedi yayıncılarının değil, çok

değil 20-30 yıl öncesinin olguları üzerinden düşünme eğiliminde olan sosyalistlerin de zihni karışmıştır. Örneğin, geçmişin devrimci ulusal kurtuluş mücadeleleri ve Ho Chi Minh, Amilcar Cabral figürleriyle biçimlenmiş olan devrimci zihin için, düpedüz şeriatçı ve gerici olan Çeçen direniş hareketi ile yeni türden bir çarlık inşa ederek bu halkın neredeyse yarısını kıyıma uğratan Rus Devleti arasındaki savaş, bir sorundur. Yine onlarca yıldır “bağımsız birleşik demokratik ülke” düşüyle soluk alıp veren bir Mezopotamya devrimcisi, bugün “ne pahasına olursa olsun” artık Kürde ait bir devlet arzusuyla yanıp tutuşan Güney Kürdistan halkının duygularıyla, bölgedeki açık ABD vesayeti ve entrikaları arasında kalakalmaktadır. Aynı devrimci, bir yandan eski Yugoslavya’daki kanlı kıyımın korkunç bilançosuyla dehşete düşerken, diğer yandan söz konusu etnik kasapların “başa bela” olan bir kesimini “kaçırıp yargılama” ikiyüzlülüğünü sergileyen emperyalizm karşısında derin bir tiksinti duymakta ama işin doğrusu bütün bu karmaşaya ilişkin ne düşüneceğini de şaşırılmaktadır. Diğer yanda kendisini postmodern yeni-reformizme kaptırmış Avrupacılarla yarı-turancı “ulusal sol”(!) arasındaki kördöğüşü zihinleri bulandırmakta ve ortalama devrimci sempatizan bu kargaşa karşısında da enternasyonalizm-bağımsızlık-ulusallık açısından nasıl bir çizgi tutturacağı çelişkisini sık sık yaşamaktadır. Ve tabii bütün bu çok renkli manzaraya Chavez, Lula gibi ara unsurlar da eklenmekte ve sorun iyice derinleşmektedir.

Bir çırpıda onlarca örnek verilebilir belki; ama bu kadarıyla bile görülüyor ki, aslında sorun, doğrudan hayata ait bir sorundur. Hayat, emperyalist egemenliğin bugünkü aşamasında önümüze geçmişte alışık olmadığımız türden sorular çıkarmakta ve yanıtlar istemektedir. Devrimci yapılar ve tek tek devrimciler, kendilerine ait çok genel ilkeler saptayıp onlarla yetinmiyorlar artık. Devrimci yapılar ve tek tek devrimciler, sokakta, kahvede, işyerinde sıradan insanların sorularına birbiriyle çelişmeyen yanıtlar bulmak, eklektik olmayan, idare-i maslahatçı olmayan politik bütünlükler yaratmak, kendilerine ait duruş noktaları belirleyip savunmak zorundadırlar. Örneğin siz Ulusların Kendi Kaderlerini Tayın Hakkı’nın bugün de geçerli olduğu söylediğinizde, kesinlikle doğru bir şey söylemiş oluyorsunuz; ama bu ilkeyi yeni sürecin olgularına yanıt olacak biçimde yeniden yorumlamadığınızda, yalnızca “doğruyu savunmuş” oluyor, fakat hayata dair yanıtlar üretmediğiniz için kitleler açısından “tatmin edici” olamıyorsunuz. Bu tatmin edici bütünlük için ise, Leninist referanslar üzerinden günümüzü kavrayan bir ideolojik tahkimat gerekiyor.

Bu, başkaları açısından sorun olmayabilir. Reel sosyalizmin çöktüğü koşullarda oluşan yeni dünya manzarasında bildik türden eski sosyalist ya da sosyalist eğilimli ulusal kurtuluşçu akımların büyük ölçüde zayıflaması ve ulusal sorunla ilgili çerçeveye yeni ve alışılmadık unsurların da dahil olması, bütün bu karışıklık, şüphesiz postmodern solun durduğu “yerel olan güzeldir” noktasından bir sorun gibi görünmeyebilir. Hatta onlar, bütünlüklü olan her şeyin parçalanmasından belli bir hoşnutluk da duyabilirler. Öte yandan zaten geçmiştenberi her türlü ulusal kurtuluş mücadelesinde ve her türlü halk savaşı girişiminde mutlaka “muzırlık” arayan “rafine komünistler” için de her şey “olması gerektiği gibi”dir. Modern revizyonizmin bu güncel versiyonları, esasen “gerilla”nın “g”siyle kavgalıdır ve Latin Amerika’dan Asya’ya, Afrika’ya dek bütün kırlık alanlarda olanları belli bir küçümsemeye karşılamaya alışkındırlar.

Şüphesiz bütün bunlar “rahatlık”tır. Örneğin Eric Hobsbawm’ın “ulusçuluk artık gericileşmiştir ve UKKTH geçersizdir” deyip işin içinden çıkması da bir rahatlaktır. Oysa devrimci sosyalizm, türlü çeşitli kanallardan geçerek sonuçta bir biçimde şovenizm noktasına varabilen bu eğilimlerden hiçbirini benimsemeksizin zor yolu seçmek, oradan yürümekle yükümlüdür. Ulus, enternasyonalizm, ulusalcılık ve bağımsızlık kavramlarına bir kez daha bakmak bu açıdan bir gerekliliktir.

Ulus, Tarih ve Sosyalizm

İşin doğrusu, doğuşundan itibaren bilimsel sosyalizm ile ulus sorunu arasında her zaman gerilimli bir ilişki yaşanmıştır. Çok basit bir nedenden ötürü bu böyledir: Bilimsel sosyalizm, kendisini her zaman sınıfsız, sömürsüz, devletsiz ve sınırsız bir komünist dünya tasarımı üzerinden tanımlamış ve bu tanımın doğal bir bileşeni de proletarya enternasyonalizmi ve hatta daha geniş ölçekte geleceğin “birleşmiş insanlık” ideali olmuştur. Bu tasarım, aynı zamanda insanlıkla ilgili bütün sorunlara sınıfsal bir açıdan bakılmasının sebebi ve sonucudur. “Şimdiye kadar bütün toplum biçimleri ezen ve ezilen sınıflar arasındaki karşıtlık üzerine kurulmuştur” (Komünist Manifesto) belirlemesiyle işe başlayan marksist yaklaşım, doğal olarak ulusal bütünlükleri değil “ulusların içindeki ulusları”, yani sınıfları esas almış, ulus kavramıyla ilgili bütün sorunları, komünist gelecek açısından bakıldığında dünkü ve bugünkü topluma ait bir çerçevede değerlendirmiştir. Sınıflı toplumlar tarihinin bir dizi başka unsuru gibi (sömürü, devlet, ordu, bürokrasi, vb.) ulus sorunu ve kavramı da, proletaryanın bugünkü mücadelesinin somut parçası olsa da esasen proletaryanın asli sorunu değildir. Komünist toplum, tıpkı diğer sorunlar gibi bu sorunu da belli bir süreç içerisinde çözecek, sorun

(Engels'in devlet için kullandığı deyimle ilgili kalırsak eğer) "sönme" yoluyla ortadan kalkacaktır. Bundan sonraki dönemde ulusal varlıkların kendilerini salt etnik-kültürel olgular olarak mı yoksa başka bir biçimde mi devam ettirecekleri spekülasyon bir sorundur; kesin olan şey ise proletaryanın komünist bir toplumda kendisiyle birlikte "insanlığı bölen ve çatıştıran bir olgu olarak" negatif anlamdaki ulus kavramını sona erdireceğidir. Bu yüzden Manifesto'da Marks'ın kendi sorduğu soruya yanıtı açıktır:

"Komünistler, bundan başka, ülkeleri ve ulusları ortadan kaldırmak istemekle suçlanıyorlar. İşçilerin vatanı yoktur. Onların olmayan bir şeyi onlardan alamayız. Proletarya her şeyden önce siyasi üstünlüğü ele geçirmek için, ulusal sınıf haline gelmek, kendini ulusun ta kendisi kılmak zorunda olduğundan, kelimenin burjuva anlamında olmamakla birlikte, zaten millidir. "Burjuvazinin gelişmesi, ticaret özgürlüğü, dünya pazarı, üretim tarzında ve ona tekabül eden yaşama koşullarında tekdüzelik sayesinde ulusal farklılıklar ve halklar arasındaki karşıtlıklar her geçen gün biraz daha ortadan kalkmaktadır. "Proletaryanın hakimiyeti bunların daha da hızla ortadan kalkmalarını sağlayacaktır. Her şey bir yana, başta gelen medeni ülkelerin birleşik eylemi, proletaryanın kurtuluşunun ilk şartlarından biridir.

İnsanın insan tarafından sömürülmesine son verildiği oranda, bir ulusun başka bir ulus tarafından sömürülmesine de son verilmiş olacaktır. Ulusu oluşturan sınıflar arasındaki karşıtlık ortadan kalktığı oranda, bir ulusun diğer bir ulusa duyduğu husumet de ortadan kalkacaktır." (Komünist Manifesto)

Açıkça görüldüğü gibi Marks, ulusal bütünlüğü yaratan ya da ona sarılarak büyüyen kapitalizmin süreç içinde zaten bu bütünlüğü törpülemekte olduğunu düşünmekte ve proletaryanın mücadelesinin de bu süreci hızlandırarak nihai sonucuna vardıracağını düşünmektedir. Bu, proletaryanın ulusun kendisi haline gelmesi ve böylece kendini ortadan kaldırmasına dayanan komünist tasarımla uyumludur. Ütopik görünebilir, ama burada ortaya konulan tez, son derece sağlam ve kendi içinde tutarlı bir ilkedir. Marks'ın dünyanın kırlarını ve milyonlarca insanı görmezden geldiği eleştirisi, bu bakımdan anlamlı değildir; onun bu konularda yazdıklarını bir an için yok saysak ve sadece bu pasajla yetinsek bile bu eleştiri anlamlı olmaz; çünkü burada ortaya konulan bir ilkedir. Bilimsel sosyalizmin kurucuları, ortaya felsefi-iktisadi-politik bir bütünlük koymuşlar ve çok doğal olarak bu bütünlüğün esasa ilişkin noktalarına vurgu yapmışlardır. Onlardan kehanetler ya da tüm zamanlar için tamamen geçerli

politik saptamalar beklemek, doğru değildir.

Emperyalizm Çağı ve İki Temas Noktası

Ama daha sonra, sıra artık tekelci kapitalizm aşamasına geldiğinde, kapitalizm sürekli ve genel bir bunalımın çukuruna yuvarlanarak proleter devrimler çağına kapısını açtığına, sorun yeniden önümüze çıkar. Bu, artık serbest rekabetçi dönemin tersine somut olarak devrimlerin mümkün ve güncel olduğu, klasik deyimle “objektif şartların mevcut olduğu” bir dönemdir ve devrim dendiğinde de mutlaka zayıf halkalar, ulusal sınırlar ve ulusal iktidarlar sorunuyla karşılaşırız. Marks’ın yine Komünist Manifesto’da “başlangıçta proletaryanın burjuvazi ile mücadelesi özde değilse bile biçimde ulusal bir mücadeledir. Her ülkenin proletaryası muhakkak ki önce kendi burjuvazisiyle hesaplaşmalıdır.” (age) demesi bu gerçeğin ifadesidir.

Bu hesaplaşma, emperyalizm ve proleter devrimler çağı bağlamında geliştiğinde ise bilimsel sosyalizm ile ulus/ulusçuluk kavramları arasında çok yakıcı iki temas noktası oluşur.

Bunlardan birincisi, tamamen negatif bir noktadır. Emperyalizmin doğasında var olan yayılmacılık ve dünyayı paylaşma eğilimi, proletarya dahil bütün sınıfları ulusal bir payda etrafında “birleştirme” ihtiyacını duymaktadır. Şüphesiz kapitalizm, işin başındanberi “ulusal pazar-ulusal bütünlük” çerçevesine muhtaçtır ama bu kez söz konusu olan, son tahlilde mutlaka şovenizm aşamasına varan bir “vatan-ulus” kavramsallığıdır. Böylesi bir ulusallık ile bilimsel sosyalizm arasındaki ilişkinin macerası biliniyor. Özellikle I. Paylaşım Savaşı sürecinde II. Enternasyonal solunun da gırtlığına dek gömüldüğü sosyal şovenizm, “anavatan savunması” adı altında emperyalist devletlerin canavarlığının desteklenmesi noktasına dek varmış, buna karşılık başta bolşevikler olmak üzere marksist düşünce ve pratiğin özüne bağlı olan devrimci kesim ise kararlı bir enternasyonalist tavır ortaya koymuşlardır. III. Enternasyonal’e dek uzanan yol, büyük ölçüde bu ideolojik-politik mücadelelerin eseridir. Ayrıca bu çatışma sadece “savaş-anayurt savunması” bağlamında değil, mevcut sömürgeci imparatorlukların savunulması bağlamında da gerçekleşmiş ve şiddetli bir mücadele alanı olmuştur. Lenin ve Stalin’in bu dönemdeki eserlerinin birçoğu, “ezen ulus şovenizmi”ne saldıran ve ulusların kendi aderlerini tayin hakkını açıkça savunan bölümlerle doludur ve denilebilir ki, bolşevikler Çarlık düzenini yıkmak için harcadıkları çabadan daha çoğunu sol saflardaki içgüdüsel “büyük ulus”

refleksine karşı harcamışlardır.

Ulus/ulusçuluk kavramı ile bilimsel sosyalizm arasındaki ikinci temas noktası ise, büyük ölçüde pozitif bir anlam yüküdür ve birincisiyle aşağı yukarı aynı zamana denk düşmüştür. Ama bu kez söz konusu olan, dünyayı yeniden ve yeniden paylaşmak ihtiyacında olan emperyalist sömürgeciliğin yarattığı karşı tepkidir. Eski tür fetih-talan operasyonlarından sermaye ihracı noktasına doğru gelişen emperyalist sömürgecilik, girdiği her yere acı ve zulümle birlikte yeni fikirleri de zorunlu olarak taşımakta ve bu karmaşık ilişkiden de eski ilkel isyanları aşan, daha modern anlamda anti-sömürgeci bir uyanış doğmaktadır. Elbette bu devrimci potansiyelin kavranılıp değerlendirilmesi noktasında da II. Enternasyonal solu ile Leninizm arasında ciddi bir ayrım vardır. Dünyayı neredeyse bütünüyle Avrupa merkezli olarak kavrayan revizyonizmin tersine Lenin, olağanüstü bir hızla bu büyük devrimci potansiyelin önemini anlamış ve başlangıçta daha çok Çarlık somutuna yönelik bu ilgi giderek sömürge sorunu üzerine genel bir politik hatta varmıştır. Bolşeviklerin Ekim Devrimi sonrasında Avrupa'daki devrimci dalga geri çekildiğinde yüzlerini Doğu'ya döndükleri iddiası bu bakımdan doğru değildir. Lenin, işin en başından beri çok açıkça "halklar hapishanesi" olarak tanımladığı Çarlık despotizmini ve ezen ulus/ezilen ulus karşıtlığını kavramış ve bu potansiyelin proletaryanın müttefiki olduğunu ortaya koymuştur. Daha partinin kuruluş aşamalarından itibaren "ulusal sorun" her zaman tartışmaların en üst sırasındadır. Yüzyılın başından günümüze dek uzanan bütün süreç boyunca dünyanın bütün köşelerindeki bütün devrimcilerin bu dönemde yazılmış olan kitapları ve polemikleri referans almaları, bu bağlamda da Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı'nın genel bir demokratik ilke olarak benimsenmesi boşuna değildir. Bu durumun başlıca nedeni, Lenin ve Stalin'in bu konudaki marksist tezleri, salt çarlık koşulları için geçerli taktikler olarak bırakmamaları, ulus sorunuyla sömürge sorununu birleştiren bir perspektifle geleceğe yönelik sağlam zeminler örmeleridir.

Lenin'i Yeniden Okumak: Tanım Üzerine

Kuşkusuz, sorun kendini negatif ve pozitif yönleriyle böyle yakıcı olarak ortaya koyduğunda, bilimsel sosyalizm, ulus kavramının tanım sorununda da belli bir çaba sarfetmeye zorlanmıştır. Bu konuda burjuvazinin cephesinde kitapları dolduracak kadar çok sayıda ve çeşitlilikte tanım olduğu ve bunlardan çoğunun da konuyu dar uzmanlık alanlarından ele aldığı bilinir. Çeşitli bilimsel disiplinler, tarih boyunca konuyu kendi açılarından ele almışlar ve yorumlamışlardır. Bu liste

düpedüz ırkçı “kan” tahlilcilerinden uluslararası ilişkiler uzmanlarına, sosyolog bakış açılarından salt hukukçu yaklaşımlara kadar oldukça uzundur. İşin hamaset ve edebiyat bölümü bir kenara bırakılırsa, ulus kavramını “ırk” gibi daha dar anlamlarından sıyrarak sosyoloji-tarih çerçevesinden bakanlar şüphesiz daha tutarlı sayılabilirler. Ancak bunların da çoğunda yapısalcı etkiler vardır ve olguyu dışsal etmenler-iç dinamikler ekseninden ve bütünlüklü bir tarihsel boyutta ele alma başarısını gösterenler pek azdır.

Marksizmin yorumu ise daha çok bütün bu unsurları birleştirici bir çaba olmuştur. Bilindiği gibi konuya olan bütün ilgisine rağmen Lenin’de çok açıkça ulus kavramının bir tanımı yoktur. Konunun ele avuca sığmazlığını biraz farketmiş gibi olan Lenin, daha çok “ulusal sorun” üzerine yoğunlaşmış ve sorunun çözümü üzerine genel ilkeleri ve pratik ayrıntıları ele almıştır. Stalin’in onun da onayıyla yazmış olduğu eserlerde yaptığı tanım ise, bu konudaki bir dizi yanlış-dar tanımlama çabalarının (Springer, Bauer, vb.) eleştirileriyle işe başlayıp, tek tek eksik bulduğu unsurları (tarihsel kararlılık, dil birliği, toprak birliği, iktisadi yaşam birliği, ruhsal biçimlenme) sayarak bir araya getirir ve böylece bir netliğe varır: “Ulus, tarihsel olarak oluşmuş, kararlı bir dil, toprak, iktisadi yaşam ve kendini kültür ortaklığında dile getiren ruhsal biçimlenme birliğidir.” (J. Stalin, Marksizm ve Ulusal Sorun ve Sömürge Sorunu, Sol Yay. sf. 15) Aynı makalede Stalin’in “bu göstergelerden birinin dahi yokluğu, ulusun ulus olmaktan çıkması için yeter” diyerek iyice pekiştirdiği bu tanımın hayatın çok renkliliği karşısında fazlasıyla katı olduğu sol yazında son zamanlarda çok tartışılan bir konu olmuştur. Ancak herhalde bu tartışmadan daha önemlisi, dünyanın bütün köşeleri ve zamanın bütün dönemleri için tamamen geçerli mükemmel bir tanımın imkânsızlığıdır. Hiç uzağa gitmeden, hemen yakınımızda, toprak birliği ve iktisadi bütünlüğü parçalanmış bir ulusun varlığını devam ettirdiğini bilmek bile bu konuda yeterince aydınlatıcıdır.

Ama bu formel “tanım” sorununu bir kenara bıraktığımızda, marksizmin ulusa ilişkin çözümlerinde özellikle iki noktanın üzerinde durulması konumuz açısından önemlidir:

Birincisi, her şeyden önce marksizm, bütün diğer tarihsel olgular gibi “ulus”un da başsız ve sonsuz bir ilahi durum olmadığı konusunda nettir. İnsanlık tarihinin birçok unsuru gibi o da belli koşullar altında doğmuştur ve belli koşullar altında da yok olacaktır. Bu anlamda onu kapitalizme bağlamak, tek tek bilimsel disiplinler açısından fazlasıyla düz bir yaklaşım olsa da aslında tarihsel olarak

doğrudur. Ulusların oluşumuna zemin teşkil eden faktörlerin bazıları (ortak kültür, vb.) hangi tarihsel aşamada doğmuş olursa olsun, ulusal bütünlük kavramı, tarihsel anlamda feodal içe-dönük üretim ve yaşam biçiminin tasfiye olmaya başladığı, özgür işgücü ve serbest ticaretin artık “teba” değil “yurttaş” kavramına gereksindiği döneme denk düşer. Yöresel egemenliklerin, dışa-kapalı derebeyliklerin tarihsel gelişim karşısında zorlanarak çöktüğü süreçle ulus kavramının belirlediği dönemler her zaman birbirine tam denk düşmese de birbirini tamamlayıp geliştirdiği kuşku götürmez bir gerçektir. Doğal olarak Avrupa coğrafyasında başlayan ve çoğu kez açık zor ve asimilasyonlarla yürütülen bu uluslaşma süreci, nihai denebilecek sonucuna ancak birkaç yüzyılda varabilmiştir. Sonuçta belki bir çok ülkede sembolik anlam ifade eden krallıklar, vb. kalmıştır ama kapitalizmin asıl ihtiyaç duyduğu şey, temel işleyişi etkilemeyecek ölçüde söz hakkıyla donanmış “özgür yurttaş” ortaya çıkmış ve yalnızca zor yoluyla değil ama (ticari, hukuki, eğitsel, vb.) zorunluluklar yoluyla da “yurttaş” kimliği bir devlet kimliği olarak biçimlendirilmiştir.

Bütün bunların gösterdiği şey, tam da Marnifesto’da söylendiği gibi proletaryanın ulusallıkla ilişkisinin geçici olduğudur; o, dünyayı yeniden biçimlendirirken, “ulus” ve “yurttaş” kavramlarını da bugünkü anlamları itibarıyla ortadan kaldıracak, onu proleter temelde yeniden kuracak, bu ulus aslında kapitalizm koşullarında oluşan ulustan farklı, enternasyonalizm temelinde büyük insanlığın bir parçası olmaya evrilen “ulus olmayan ulus” olacaktır. Bu bağlamda yeni anlamlarına kavuşturacaktır.

İkincisi, marksizm, ulus ve uluslaşma olgusunun, her zaman yüzyıllara yayılan bir otantik yoldan gerçekleşmediğinin ve büyük ölçüde “yapma” bir nitelik taşıdığına da farkındadır. Sonuçta ulus, yalnızca kendiliğinden gelişmelerin yarattığı “ortak noktaların” buluşmasıyla meydana gelmemekte, kendisini ulusçuluk biçiminde tanımlayan politik irade ve zorlama da süreçte etkili olmaktadır. Yani uluslaşma süreci, bir ölçüde politik bir süreç olarak gelişmektedir. Esasen bütün Avrupa uluslarının oluşumunda da böyle bir zorlama vardır; hiç yoktan ortak payda yaratılmamıştır belki ama var olan paydayı güçlendirmek için bir ısrar ve irade süreçte rol oynamıştır. Yüzyıllara yayılan bir süreçte eğitimden hukuka, iktisadi zorlayıcılardan çıplak şiddete kadar bir dizi “biçimlendirici” araç hakim eğilimin egemenliğinde, (bazen bu eğilim çok küçük bir azınlık bile olsa) kullanılmış ve ulusal bütünlüklere ulaşılmıştır. Bunun tam olarak uygulanmadığı yerlerde ise daha kapsayıcı kimliklere başvurulmuştur. Bu anlamda her modern ulus, aslında

yokedilmiş bir dizi etnik-ulusal kültürün yıkıntıları üzerinde kurulmuştur, her ulus asimile edilmiş daha küçük etnik toplulukların toplamından oluşmuştur. Rosa Luxemburg'un ulus ve ulusçuluk kavramlarını "içi tarihle dolan boş kabuklar" olarak nitelemesinin nedeni de budur.

Sömürge toprakları ve sosyalist denemeler noktasında ise bu kurgusallık sorunu daha da önem kazanır. Özellikle Avrupa dışına adım attığımızda karşılaştığımız şey, politik unsurun daha kesin belirleyiciliğidir. Bu alanda, bazen henüz feodal aşamayı bile yaşamamış toplumların, sömürgeciliğe karşı direnmek zorunda kaldıklarında, özellikle başlangıçtaki ilkel direniş aşamasını geçtikten sonra, kendi karışık, kabileci, vb. yapılarını bir biçimde tanımlama ihtiyacı duyabilmektedirler. Bu, bütün formel ulus tanımlarını zorlayan politik bir durumdur. Örneğin 1960'lı yıllarda "Geleneksel Afrika yaşamında insanlar eşitti, kararlara katılıyorlardı... Öyleyse daha yüksek bir işbirliği (...) yaşam düzeyine sahip olma konusundaki yeni isteğimize uygun olması için bu geleneksel yapının çağdaştırılması bizim amacımızdır. Buna ancak teknik düzeyimizi 20. yüzyılın gereklerine uydurmakla birlikte geleneksel yaşam biçimimizin temel ilkelerine sıkı sıkıya dayanabilirsek ulaşabiliriz" (K. Brutents, Günümüzde Asya ve Afrika Halklarının Kurtuluş Savaşımı ve Devrimci Demokrasi, Ürün Yay. sf. 120) diyen Tanzania Devlet Başkanı Julius Nyerere'nin doğrudan değilse de dolaylı olarak sözünü ettiği şey budur: Köklere gidiş ve onu çağdaş dünya ile birleştirerek ulusal karakter inşa etmek...

Özellikle Afrika kıtasında anti-sömürgeci mücadele boyunca "Afrika ulusçuluğu" gibi daha uç örneklerin de belirdiği biliniyor. Niçin gerçekleşmediği tartışması bir yana, böyle bir kurgu dönemin bütün Afrikalı devrimci önderliklerinde hakimdir. "Gana'nın bağımsızlığı bütün Afrika kurtulmadıkça anlamsızdır" (Horace B. Davis, Sosyalizm ve Ulusallık, Belge Yay. sf. 289) diyen Kwame Nkrumah'tan Gine-Bissau'nun kurtuluşu için savaşan PAIGC'nin programındaki "Güçlü ve ilerici bir Afrika ulusunun oluşturulması" (age, sf. 289) hedefine dek, genel hava böyledir. Öyle ki, Nyerere gibi önderler, "herbirimiz kendi devletini kurdukça aramıza daha fazla engel koymuş oluyoruz. Sömürge döneminden kalan farklılıkları koruyoruz ve yeni farklılıklar yaratıyoruz. Hepsinden önemlisi, Afrika'da onurun gelişmesi yolunda bir engel olarak ulusa onur yaratıyoruz" (age, sf. 290) diyebilmektedirler. Ve üstelik bu, sadece dilekler boyutunda da kalmıyor, durumun nisbeten uygun olduğu Doğu bölgesinde "Doğu Afrika Topluluğu" adı altında bir ortak pazar ve idarı yönetim oluşturmaya dek gidiyor ve 1963'te de Afrika Birliği Örgütü (OAU)

kuruluyordu. Çok sayıda sömürgeci parmağın da işe karışmasıyla (ve Amilcar Cabral, Patricia Lumumba, Samora Machel gibi önderlerin öldürülmesiyle) bu girişimlerin istenen sonuca ulaşmaması bir yana, bütün bunlar ulus/ulusçuluk olgularının anti sömürgeci-politik boyutlarını göstermesi açısından önemlidir. Sonuçta görülmektedir ki, “ulusal mücadele” kavramı ve bu kavramın içinin nasıl doldurulduğu, herhangi bir “ulus” tanımından daha önemli olmakta ve olgular sürecin içinde biçimlenmektedir.

Öte yandan, bu “kurgusallığın” bir başka örneği olarak, benzeri politik zorlama biçimleri, sosyalist ülkelerde de denenmiş ve aslında kendi yanlışlığından çok sosyalizm anlayışının revizyonist sakatlanışından ötürü başarısızlığa uğramıştır. 1960’larda, adına doğrudan “ulus” denmese de bir üst-kimlik olarak “Sovyet İnsanı” tanımının yapılması, bunun bir örneğidir ve gelecekte de daha doğru bir yerden kurgulanabilecek önemdedir.

Sonuç olarak, bu iki nokta üzerinden göstermek istediğimiz şey, “ulus” meselesinin ele avuca sığmazlığı ve tarihsel-politik süreçlerle olan bağlantısıdır. Bunun doğru kavranması, günümüzdeki duruma ve ulusal sorunlara bakarken de yaklaşımımızın çok yönlü olmasına hizmet edecektir. Devrimci sosyalizm, dünyanın herhangi bir köşesinde önüne çıkabilecek bir ulusallık üzerine tartışırken, böylece donuk kalıplarla kendini sınırlamayacak ve tartışma konusu olan ulusal savaş ya da çatışmanın marksist açıdan politik çözümlemesini yapabilecektir.

Lenin’i Yeniden Okumak: Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı

Tanım sorunlarını böylece özetleyerek leninizmin ulusal sorundaki tutumuna geldiğimizde ise, aslında konuyla ilgili bütün literatürün dört-beş başlık altında toparlanabileceğini görürüz. Lenin ve Stalin’in doğru okunmasından çıkarılacak can alıcı noktalar şunlardır:

Leninizm, Marks’ın yaklaşımında yaratıcı bir sıçramadır

En baştan belirtmeli ki, ulus/ulusçuluk meselesine bakışta Marks-Engels ve Lenin arasında esasa ilişkin bir çelişme bulunmamaktadır. Ulus ve ulusçuluk olgularının süreç içersinde ortadan kalkacağı ve proletaryanın bunu nihai sonucuna ulaştıracağı şeklindeki Manifesto tezinin doğruluğuna kesinlikle inanmakla birlikte Lenin, bu sürecin ulusların özgürlüğü ve ayrılma hakkı üzerinden hızlanacağını düşünmektedir. Lenin ile Luxemburg arasındaki bütün

polemiğin özü de budur aslında. Marks'ın dogmatik bir yorumuyla hareket eden Luxemburg'un aksine Lenin, zaman ve mekan unsurlarını dikkate almakta ve canlı bir yorumla "... sınıfların ortadan kaldırılmasını, ancak, ezilen sınıfın geçici diktatörlük aşaması sağlayabilir; ulusların birbirine kaynaşmasına da ancak ezilen ulusların kurtuluşu ve ulusa baskının gerçekten ortadan kaldırılması yol açabilir, bunun olabilirliğinin siyasal ölçütü de ayrılma özgürlüğündedir. Budalaca bir sistem olan küçük devletler sistemine ve ulusal yalnızlığa (isolation) karşı en iyi, tek siyasal araç, ayrılma özgürlüğüdür" (Ulusal Sorun ve Ulusal Kurtuluş Savaşları, Sol. Yay. sf. 250) demektedir. Gelecekteki özgür birleşmenin yolunun bugünkü özgürleşmeden geçtiğini ortaya koyan Lenin, ancak "bütün öteki koşullar aynı olmak koşuluyla" bir marksistin "büyük devleti küçük devlete yeğ tutacağını" özenle vurgularken de aynı canlı yorumdan hareket etmektedir. Bu, bir anlamda özellikle Alman solunda hakim olan salt Avrupa merkezli bakışın terk edilmesi ve dünyanın geri kalan bölümüne, sömürgecilik altında yaşayan ezilen ulusların devrimci potansiyeline dönülmesi anlamına gelmektedir. Luxemburg'un emperyalizm çağında artık "ulusal savaşların olası olmadığı" ve "ulusal çıkarların" artık yalnızca işçi sınıfını kandırmanın bir aracı olduğu yolundaki toptancı görüşüne karşı çıkan Lenin, son derece net biçimde "Emperyalist devletlere karşı ulusal savaşlar"ın "yalnızca olası ve olanaklı değil ama aynı zamanda kaçınılmaz ve ilerici" (age, 270) olduğunu açıkça ifade etmektedir. Lenin, ulusların kendi kaderlerini tayin sorununun burjuva demokratik bir hak olduğunun farkındadır. Ve bu demokratik hakkın eksiksiz bir uygulaması olmadan sosyalist hedeflere de sağlıklı bir zeminde yürümenin mümkün olmayacağını bilincindedir. Yani, Lenin açısından sorun, sınırların ve devletlerin var olmadığı komünist dünya tasarımı ile ulusçuluk arasında bir orta yol bulmak değil, bu nihai hedefe varılacak uzun yol boyunca geçilecek aşamalarla ilgilidir ve bu "uzun yol"un kısaltılmasının ancak baskı altındaki ulusların özgürlüğüyle mümkün olduğunu, daha çok "sosyalist" görünen diğer yolun ise aslında şovenizmi besleyerek düşmanlıkları keskinleştirdiğini düşünmektedir.

Leninist anlayış, ulusların özgürlüğünün pragmatik değil ilkel savunucusudur.

Ve şüphesiz bu, Lenin açısından günlük çıkarlara bağlı bir tür "oyun" ya da "kandırmaca" değil, ilkel-tutarlı bir özgürlük savunuculuğudur. Bu bakımdan, salt dış görünüş itibarıyla benzerliklere rastlansa da Leninist yaklaşımla Wilsoncu UKTH ilkelerinin birbirine benzetilmesi hiç doğru değildir. I. Paylaşım Savaşı

sonrasında, 1918'de Hobsbawm'ın yerinde deyimiyle "bolşevik kartına karşı oynanan bir emperyalist kart" olarak yayınlanan ünlü 14 maddelik Wilson Prensipleri, yalnızca görünüş olarak küçük ulusların özgürlüğüne vurgu yapmaktadır. Gerçekte ise bu prensipler, tam bir ikiyüzlülük klasiğidir ve esas olarak savaş sonrasında yeni bir emperyalist odak olarak dünya arenasına dahil olmak isteyen ABD'nin büyük sömürgeci imparatorlukların (ve bu arada tabii ki genç sovyet devletininin de) gücünü törpüleme isteğini ifade eder. Oysa bolşeviklerin bu konudaki tavrı hiçbir zaman güncel hedeflerine ilişkin bir basit faydacılık içermez. Hatta bu tavır, özel olarak Rusya'ya ilişkin de değildir. Lenin ve bolşevikler, ulusçuluğa ilkesel olarak karşı olduklarını, komünist anlamdaki proletarya enternasyonalizmine tartışmasız biçimde bağlı olduklarını bir an bile gizlemeksizin, ezilen ulusların özgürlüğünü tam bir içtenlikle savunmuşlardır. Birçok tartışmada açıkça ifade ettikleri gibi bolşevikler, mikro ölçekte sayılabilecek ulusal topluluklar için bile, ayrılma hakkı ilkesini öne sürmekten geri durmamışlardır; Bolşevikler ezilen ulusların özgürlüğü, yani ayrılma hakkı ile ulusların enternasyonal birliği arasındaki kopmaz bağı açıkça ortaya koyarlar; enternasyonal birlik ancak ayrılma hakkının tüm taraflara tanınması temelinde gönüllü olarak mümkün olabilir. Hatta Kievski'yle tartışmada olduğu gibi Lenin, baskı altındaki ulusların yalnızca 500'de birinin bile, o da çok kısa süre için ayrılmak isteyeceği varsayılsa bile, düşüncesinin değişmeyeceğini söylemektedir. "Çünkü, gerçek şu ki, demokrasinin farklı biçimlerine, sosyalizme farklı farklı geçiş biçimlerine kendisinden bir şeyler katmak üzere, şimdi zulüm gören uluslardan kaçının ayrılma gereği duyacağını bilmiyoruz, bilemeyiz. Bizim bildiğimiz, her gün görüp hissettiğimiz şey şudur: Ayrılma özgürlüğünün yadsınması, teorik bakımdan başından sonuna yanlıştır; pratik bakımdan da ezen ulus şovenistlerine köle olmaya varır." (age, sf. 283) derken Lenin'in vurguladığı bu genel ve içtenlikli ilkedir. Ve en önemlisi "İrlanda'nın özgürlüğünü savunmanın asıl İngiliz işçi sınıfının ihtiyacı olduğunu" söyleyen Marks gibi, Lenin de ezilen ulusun özgürlüğünü savunmanın her şeyden önce ezen ulus proletaryası için bir "arınma" olduğunu ve şovenizmden arınmamış bir proletarya ile sosyalist bir devrim yapmanın mümkün olmadığını düşünmektedir. Bu sonuncusu son derece tayin edicidir; çünkü geleceğin komünist dünya tasarımına gidilen yol, ancak tutarlı bir enternasyonalizmle aşılabilecektir.

Leninizme göre ezilen ulusal baskının ortadan kaldırılması güncel ve ertelenemez bir görevdir.

“Sosyalist devrim” keskinliği ve “proletarya devrimi zaten herşeyi çözer” biçimindeki laf ebeliğinin “teorik bakımdan saçma”, “pratik siyasal bakımdan ise şovenist” olduğu tesbiti ve sorunun güncelliğine yapılan vurgu, ulusal soruna ilişkin leninist tavrın bir başka temel taşıdır. Lenin, aynı demokratik devrim sorununda olduğu gibi, proletaryanın güncel toplumsal-siyasal sorunları çözerek sosyalizme doğru ilerleyebileceği görüşündedir ve bu süreçte “su katılmamış sosyalist tutum” iddasının arkasına gizlenerek, baskı altında tutulan halklara karşı duyarsız kalmanın kabul edilemez olduğu görüşündedir. “Ekonomik devrim her türlü siyasal baskıyı ortadan kaldıracak önkoşulları yaratacaktır. Bu nedenledir ki her şeyi ekonomik devrime götürüp bağlamak mantıksız ve yanlıştır. Çünkü soru, ulusal baskı nasıl yok edilecek sorusudur. Ulusal baskı, ekonomik devrim olmaksızın yok edilemez. Bu, su götürmez bir gerçektir. Ama bununla yetinmek, saçma olana ve rezil emperyalist ekonomizme saplanmaktır.” (age, sf. 289) derken ifade ettiği budur. Konunun, ulusal soruna bakışta leninist tavrın ayırt edici noktalarından biri olması, geçen yüzyıl içersinde yaşanan sayısız örnekte kanıtlandığı ve bugün hâlâ kanıtlanmaya devam ettiği gibi, sorunun çözümünü belirsiz bir sosyalist geleceğe erteleyerek “burjuva bir sorunla” uğraşmayı küçümseyen tavrın pratik hayat içersinde kaçınılmaz olarak şovenizme dönüşmesidir. Oysa proletarya, tarihin her diliminde uzak geçmişten gelen ve (İki Taktik’te “demokratik görevler” için belirtildiği gibi) “üzerine yıkılan” görevlerle boğuşarak yürümek zorundadır; çünkü onun programı yine Lenin’in sık sık belirttiği gibi salt olması gerekenler üzerine değil “bugün var olanlar” üzerine de kuruludur.

Leninizm, ulusal sorunu başka herhangi bir açıdan değil, devrim sorununa bağlı olarak ele alır.

Belki tuhaf görünüyor ama ulusal sorundaki leninist tavrın en canalcı noktasının, sorunu bulanık bir burjuva hümanizm çerçevesinden değil de, devrim eksenine bağlı olarak değerlendirmesi çok sık olarak unutulur. “Kültürel özerlik”le ilgili tartışmanın bütün makalelerde çok geniş yer tutması ve Lenin’in bu “masum görünen” konudaki kesin olumsuz bakışı, boşuna değildir. Çünkü makaleler dikkatle okunduğunda kolayca görülür ki, aslında bu sorun tıpkı parti tüzüğünün “üyelik maddesi”ne ilişkin 1903 tartışmalarında olduğu gibi, tarafların gerçekte ne istediklerine ilişkindir. Yani, eğer bir devrim istiyorsanız, “herkesin üye olabileği” pelteleşmiş bir yapıya değil, devrimci militanlardan oluşan bir savaş örgütüne ihtiyaç duyarsınız. Ve yine eğer bir devrim istiyorsanız, “her ulusal

topluluk için ayrı ayrı okullar kurulması” anlamına gelen “kültürel özerklik” yerine, ulusların kayıtsız şartsız özgürlüğünü ve ayrılma hakkını ve bölgesel özerkliğı savunursunuz. Lenin’in “ayrılma hakkı” gibi daha “ulusalcı” görünen bir tezi savunurken “kültürel özerkliğe” karşı çıkması ilk bakışta karmaşık gibi görünse de aslında çok zekice bir politik sezgiye dayanmaktadır. Yoksa, Lenin’in dil ve kültür konusunda en geniş özgürlüklerden yana olduğu ve daha sonraki sovyet düzeninde mikro düzeydeki topluluklar için bile kültürel destekler sunulduğu bilinir.

Ancak Lenin, çok uluslu ve dolayısıyla çok ülkeli bir devlette, ayrılma hakkının ayrılma ya da özerklik hakkının ülke temelinde olması gerektiğini vurgular. Bir ülke üzerinde yaşayan bir ulus, içinde bulunduğu devletten ayrılabilir, yada bölgesel özerklik temelinde veya başkaca bir biçim altında birlik yapabilir. Doğru olan budur. Ancak birliğı yada ayrılığı ülke temelinde koparıp, etnik temel üzerinde geliştirmek ciddi bir şövenizm tehlikesini bağıında taşır.

Somutlayacak olursak; Lenin, Rus çarlığının işgali altındaki Gürcistan, Azerbaycan vb. ülkelerin UKTH temelinde ayrılma hakkını kullanmasının veya bölgesel özerklik temelinde birliğini doğal demokratik bir hakkın kullanılması olarak görür. Gürcistan’da, Azerbaycan’da ya da Rusya’da Gürcülerin, Azerilerin ve Rusların karışık olarak yaşadığı, çalıştığı, eğitim gördüğü pek çok birim sözkonusudur. Lenin bunların birbirinden ayrılmasına kesin biçimde karşı çıkar. Tiflis’deki, Bakü’deki, Moskova’daki her ulustan işçiler tek bir devrimci yapıda, tek bir sendikada, tek bir okulda birlikte mücadele etmeli, birlikte eğitim görmelidir. Bunun yanısıra, Moskova’daki Gürcü yada Azeri çocuk, yada Tiflis’teki Rus yada Azeri genç kendi dilini öğrenme konusunda tüm olanaklara sahip olmalıdır. Kültürel özerklik savunucularının işçileri ve öğrencileri ulusal aidiyet temelinde ayrı örgütlere, ayrı okullara ayrıma girişimlerini ise gerici bir tutum olarak tanımlar.

Onun özenle vurguladığı ve her seferinde uzun uzun açıkladığı şey, kapitalist fabrika düzeni tarafından kentlere yığılarak “birleştirilen” değişik uluslardan proleterlerin, “okulların ayrılması” yoluyla kuşaklar boyunca “birbirinden ayrılmasının” sınıfın devrimci ayaklanmasının önünü kesebilecek bir tehlike içerdiği; o, “böyle bir düşüncüyü savunurlarken işçilerin bölünebileceğini”, ulusların ayrılıkların öne çıkacağını, ulusal dar görüşlülüğün gelişeceğini düşünmekte ve bu yüzden de her öğrencinin kendi dilini özgürce öğreneceği bir ortamın yaratılmasını ısrarla savunurken, “okulların ayrılması”na de aynı şiddetle

karşı çıkmaktadır.

Yani sonuçta, Lenin bakımından asli sorun, devrim için bir araya getirilerek ayaklandırılması gereken yığınların bölünmemesi, enternasyonalist bir geleceğin zeminini oyacak ulusal dar görüşlülüğün gelişeceği bir temel yaratılmamasıdır; baskı altında tutulan ulusların ayrılma özgürlüğünü savunmak ile herhangi bir devrimi yüz yıl geriye itecek bir kültürel bölünmeyi reddetmek arasında bir çelişme bulunmamaktadır.

Leninist anlayış, ayrılma hakkı ile ayrılmanın doğruluğu sorununu birbirinden ayırır.

Ama öte yandan leninist tutum, “hak” ve “doğruluk” kavramları arasına da ince bir hat çizer. Bu tutum, yüzlerce kez vurgulandığı gibi “ayrılma”dan yana olup olmama sorununun ötesinde, “ayrılıp ayrılmamaya söz konusu ulusun kendisinin karar vermesi”nden yana olmaktır. Yoksa, yine defalarca vurgulandığı gibi sosyalistler, her “ayrılma”yı da mutlaka desteklemek zorunda da değildirler.

“Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını tanımak, gerçekte her ulusun kendi kaderini tayin isteğini desteklemek anlamına mı gelir? Her şey bir yana, bütün yurttaşların özgür biçimde dernekleşme hakkını tanımamız demek, biz sosyal demokratların, kesinkes, her yeni dernekleşmeyi destekleme yüklenimi altına girmemiz demek değildir. Hatta bu hakkı tanımış olmamız, bizim uygunsuz ve akılsız bir adım olarak göreceğimiz belli bir derneğe karşı çıkmamızı, ona karşı kampanya açmamızı da önlemez. Biz cizvitlerin özgürce aydınlatma çabası gösterme hakkını bile tanırız, ama cizvitlerle proletarya arasında bir ittifak kurulmasına karşı (kuşkusuz polis yöntemleriyle değil) savaşıyoruz.” (age, sf. 13) Bütün bunlar ne çelişkili ne de günlük pragmatik yaklaşımların eseridir. Lenin bunu boşanma örneğiyle anlatır; boşanma hakkını savunmak, herkesin boşanmasını savunmak, her boşanmanın haklı olduğunu düşünmek anlamına gelmez. Devrimci sosyalistler gerici sömürgeci güçleri zayıflatan, devrimci proletryanın genel çıkarlarını zedelemeyen ayrılmaları desteklerler. Uluslar arasındaki ulusal sorunları derinleştiren, başka uluslar üzerinde hegemonya kurmayı amaçlayan ulusal ayrılıkları desteklemezler. Aynı biçimde, sosyalizm temelinde birleşmiş, her hangi bir ulusal ezme-ezilme ilişkisinin sözkonusu olmadığı özgür ulusların ayrılığını, ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesini ileri sürerek savunan anlayışlar ise elbette ki desteklenemezler ve gerici bir içeriğe sahiptirler.

Burada bir ayak oyunu değil, açık ve dürüst bir yaklaşım ve çağrı vardır; baskı altındaki ulusların özgürlüğünü şiddetle savunurken, gelecekte ne yapacağımız gizli olmadığı gibi, bugün herhangi bir ulusal sorunda nasıl davranacağımız konusunda da elimiz bağlı değildir. Biz, ezilen ulusların ayrılma hakkını savunurken, aynı ulusun proleterleri ve sosyalistleriyle “birleşme” hakkımızı saklı tutarız.

Leninist anlayış, ulusal haklar ile ulusal önderliklerin niteliği sorunu birbirinden ayırır.

Bu, herhangi bir ulusun o andaki önderliği bizim sosyalist çizgimize uymadığında da böyledir. Leninizm, bu anlamda ulusların “ayrılma hakkı” ile bir belirli anda o uluslara önderlik eden güçlerin niteliği konusunu birbirine karıştırmaz ve ikincisini birincinin reddi için gerekçe yapmaz. O, son derece açıkça baskı altındaki bütün ulusların özgürlüğünü ve ayrılma hakkını savunur; daha doğrusu, “ayrılma”dan yana değil, “ayrılıp ayrılmamaya o ulusun bireylerinin kendilerinin karar vermesi”nden yanadır. Semkovski örneğinde olduğu gibi “eğer gericiiler çoğunlukta ne yapacağız?” sorusu ise Lenin’e göre aptalcadır.

“Demokratik bir oylamada, -diyor Lenin- çoğunluğu gericiiler sağlarsa, genellikle iki şeyden biri olur: Ya gericilerin kararı uygulanır ve o kararın zararlı sonuçları yığınları hızla ya da yavaş yavaş gericilere karşı demokrasinin yanına iter; ya da demokrasiyle gericilik arasındaki çatışma bir iç savaş ya da başka bir savaş yoluyla çözümlenir, ki bu, (...) demokrasi düzeninde bile olabilir.” (age, sf. 132) Son derece açık ve dürüst... Lenin, bütün varlığıyla, zulüm gören ulusların özgürlüğünden, onlar gerici önderliklerin egemenliği altında olsalar bile, yanadır; ama aynı Lenin, bu ulusların proletaryasının ve ezilen halklarının kendi egemen gericilerini devirme hakkından da yanadır; ve üstelik kendi partisinin bu devirme girişimini destekleyeceğini de açıkça belirtir. Ulusal Sorun Üzerine Tezler’inde belirttiği gibi kendi kaderini tayin hakkının tanınması, partinin “demokrasinin genel amaçlarını ve her şeyin üstünde ve ötesinde, proletaryanın sosyalizm için verdiği sınıf savaşımının isterlerini dikkate alarak kendi bağımsız değerlendirmesini ortaya koyma”sını engellemektedir.

Sonuç olarak, birkaç çarpıcı çizgiyle özetlemeye çalıştığımız gibi ulusal sorundaki leninist çizgi, yalnızca Rusya için değil, genel anlamda sosyalistlerin iki kimliğinden (sosyalist olmak ve belli bir ulustan gelmek) birincisini baskın olarak ortaya koymakta ve onu ikinciye asla ezdirmemektedir. Ama öte yandan bu

yaklaşım, emperyalizm koşullarında herhangi bir bağımsız devletin sosyalizm dışında mümkün olmadığını açıkça ortaya koyduğu halde, bu sorunun sosyalist bir devrime ertelenemeyecek ölçüde önemli ve ön-açıcı olduğu belirlemektedir. Bu açıdan, baskı altındaki her ulusun, ne kadar “küçük” olursa olsun, “ayrılma ve bağımsız devlet kurma” hakkını, proletarya partisinin belli koşullarda (yukarıda ifade ettiğimiz) karşıt tutum alma “hakkı”nı da koruyarak savunur. Ve bu anlamda aslında ulusal sorunun çözümünü, biraz ekonomik mücadelenin “kendine hasım” olan niteliğine benzetir; yani teorik olarak sorun, nasıl ekonomik mücadele, işçi sınıfına her aşamada elde edilen hakların ve taleplerin yetersizliğini kanıtlar ve onu politik iktidar için mücadeleye sevkederse, ulusal sorunun çözümünün de halkları bu kez gerçek düşmana karşı, yani sınıf düşmanlarına karşı yönelteceği üzerine kuruludur. Özellikle sömürgeler dünyasına gelindiğinde bu sorun çok daha yakıcıdır ve zaten Ekim devrimi sonrasında dünyanın geniş kırlık alanlarında ortaya çıkan devrimci potansiyel, marksizm-leninizmin bu yaklaşımına bağlı olarak olağanüstü bir güç ve önem kazanmıştır.

III. Bunalım Dönemi: Ulusal ve Halk Kurtuluş Savaşları Dönemi ve Mayalanan Yeni Ulusal Sorunlar

Başka bir dizi sorunun yanında ulusal sorunda da devasa bir pratik adım olan Ekim devrimi, hem soruna getirdiği teorik çözümler hemde ortaya koyduğu çözüm platformu ve sömürgelere yönelimi bakımından, dünya dengelerini alt üst eden bir olgudur.

Giriş bölümümüzdeki kısa özetle de değinildiği gibi, bu yeni durum, kapitalist dünyanın çok geniş kapsamlı bir kargaşaya sürüklenmesinin asıl nedeni olmuştur. Bu kargaşanın Avrupa boyutunda, Alman devriminin yenilgisinden sonra belli bir geriye çekilme yaşanmakla birlikte, bu durum, bir durulma ve toparlanma anlamına gelmemiştir. Özellikle 1929’da patlayan büyük krizin etkisi ABD cephesinde New-Deal politikalarıyla savuşturulmaya çalışılırken, Avrupa’da şovenizmin kokunç biçimlerine yol açmış, sosyalizm 1914’te karşılaştığı biçimleri yüzlerce kat aşan bir ulusalcılık dalgasıyla yüz yüze gelmiştir. İçinden bir devrim çıkaramayan büyük kriz dalgası, ulusçuluğun önünü açmış, henüz bir dizi ulusal sorunu çözüme kavuşmamış bulunan Avrupa kıtası, yeni ilhak dalgaları ve hatta dünyayı ele geçirme planlarıyla karşılaşmıştır.

Öte yandan ise, devrimci dalganın Doğu’ya doğru kayması ve yeni odak noktalarının oluşmaya başlaması sürecin çarpıcı yönüdür. Ulusal sorunun salt

Avrupa kıtasının baskı altındaki uluslarını ilgilendirmedeği, esas olarak artık bir sömürge sorunu, büyük emperyalist sömürge imparatorluklarındaki mücadeleler sorunu olduğu yolundaki bolşevik belirleme gerçekten de hayatın içinde karşılığını bulmaktadır. Ekim'in ürünü olan III. Enternasyonal'in ilgisinin ve pratik militan çabasının bu alana kayması, Doğu Halkları Kurultayı gibi kurumlar altında bu potansiyalin toparlanması çabaları ve dünya devrimi için perspektif ve kadro üreticisi anlamında kurulan akademi ve üniversiteler içinde Doğu Halkları Üniversitesi'nin sivrilerle özel önem kazanması hep bu dönemin olgularıdır.

Sonuçta, III. Enternasyonal'in türlü çeşitli hataları ve Doğu'ya yönelim sürecinde beliren çeşitli uç eğilimler (Galiyef, vb. gibi) üzerine uzun uzun tartışmalar yapılabilir de, bütün bunların ötesinde dönemin hakim eğiliminin Avrupa merkezli bakıştan kopuş ve ulusal sorun-sömürgeler sorunu bağlantısının somutlanması olduğunu söyleyebiliriz.

1. Paylaşım Savaşı sonrasında bütün dengeler alt üst olduğunda ise artık her şey bambaşkadır. "Tek örnek", genişlemiş ve bu arada dönemin başlarında ulusal kurtuluş savaşı ile demokratik devrim programının birleştirilmesinin muazzam bir örneği olarak Çin, sahnedeki yerini almıştır. III. Bunalım Dönemi, bu bakımdan salt Avrupa dengelerinin sosyalizm lehine değişmesi anlamına gelmemiş, bir bütün olarak dünya yeniden şekillenmiştir. Emperyalist dünyanın başat gücü tartışmasız biçimde ABD olurken, diğer yandan sömürü alanlarının olağanüstü daralması eski sömürgeciliği zorlayan ve "pazarın derinlemesine geliştirilmesi" anlamında yeni sömürgeciliği geliştiren bir etki yaratmıştır. Bunun politik sonucu ise Wilsoncu tezlerin çok önceleri teorik zeminini attığı "gizli işgal-görünürde bağımsızlık" yönteminin hakimiyeti olmuştur. Gerçi eski tip sömürge ilişkileri daha uzun yıllar varlığını sürdürecektir ama özellikle ABD açısından durum böyledir. Emperyalizmin başat gücü ABD, sömürge imparatorlukları olan İngiltere, Fransa, Hollanda vb. müttefiklerinin sömürge alanlarına zor yoluyla el koymasının dev bir sosyalist blokun oluştuğu koşullarda kapitalist sistem için tam bir yıkım anlamına geleceğinin farkındadır. Daha da önemlisi gelişen ulusal kurtuluş mücadeleleri ve genel ulusculuk eğilimi, ABD'nin girişeceği fetih hareketlerini daha baştan büyük bir belaya dönüştürecek düzeye varmış durumdadır. Tam da bu noktada, ABD sömürgelere zor yoluyla el koyma yerine bunların "bağımsızlık"larını kazanmasından yana olur. Ancak bu bir şartla desteklenecektir. Bağımsızlığını kazanan sömürge, kapitalist sisteme dahil olmalıdır. Sisteme dahil olacak bağımsız devletin kısa sürede sistemin başat

gücünün hegemonyası altına gireceği açıktır.

ABD tüm süreç boyunca bu yönde açık tavır alır. Savaş yoluyla fetih yerine bu ucuz, zahmetsiz ve devrimci ulusal kurtuluşçu dinamikleri körelten yoldan sömürge dünyasının kazanılması, ABD'nin tüm süreç boyunca ana yaklaşımı olmuştur. Ancak sömürge ülkenin devrimci bir ulusal kurtuluş ve ulusal inşa sürecine girmesi ise asla kabul edilmez bir durumdur. Bu durumda eski sömürge imparatorluklarına sınırsız destek verilmesi, devrimci ulusal hareketlerin vahşi sömürgeci savaşlar yoluyla yok edilmesi ABD'nin sömürge politikasının başlıca unsurlarından biri olmuştur.

Bu noktada tipik örneği Vietnam oluşturur. Vietnam devrimci ulusal kurtuluş mücadelesine karşı Fransa sömürgecileri desteklenmiş, Fransa'nın çaresiz kaldığı yerde kendisi doğrudan işgale girişmiştir. Sonuç itibarıyla; 1945 sürecinin sömürge imparatorluklarının tasfiyesinin çok yönlü olarak başladığı hızla sonuçlarına vardığı bir süreç olarak geliştiğini söyleyebiliriz. Bu sürece damgasını devrimci ulusal hareketler vursada, daha sonraki dönemlerde ve günümüzde pek çok yeni ulusal vb sorunu bağrında taşıyan "ulusal çözüm"lerde sözkonusu olmuştur. Şimdi biraz da bunları ele alalım.

Her yeni dönemin yalnızca kapitalist dünyayı, sömürü ve hegemonya biçimlerini ve ilişkilerini değil, aynı zamanda bilimsel sosyalizmi ve ezilenlerin dünyasını da kapsamlı biçimde yeniden biçimlendirdiğini, bunalım dönemi kavramsallığının böyle bir geniş anlamı olduğunu başından beri hep söylüyoruz. Gerçekten, 1945 sonrası dünyada da durum böyledir. Yeni emperyalist sömürü ve ilişki biçimleri, bağımlı ülkelerdeki toplumsal hareketin çehresini de bu dönemde değiştirmiş, bir dizi faktörün buluşmasına bağlı olarak ulusal kurtuluşçulukla sosyalizm hedefini kaynaştıran yeni formlar ortaya çıkarmıştır. Bir yanda Jose Marti ve Bolivar'ın isyancı geleneği Marksizmden etkilenen yeni eller tarafından devralınmakta, diğer yanda kara Afrika, çoğu sömürgeci metropollerde eğitim görmüş yeni bir devrimci-sosyalist önderler kuşağı yaratmakta ve diğer uçta ise Paris üniversitelerinde başlayan bir politik gelişme çizgisi (Ho Chi Minh) Hindicini Komünist Partisi'nin oluşumuna dek uzanmaktadır. Bu, klasik anti-sömürgeci tarzı çoktan aşmış, dönemin devrimci sosyalist çizgisidir.

Şüphesiz, bu noktada 1960'ların "dünyanın kırları" tartışmasının rolü çok büyüktür. Revizyonizme gırtlığına dek gömülmüş bulunan SBKP'nin "sosyalist sistemin emperyalist sistemle yarışması"na dayandırdığı çizgi, dönem boyunca

halk savaşlarının dinamiğini sakatlamış ve bunun yerine sosyalist sistemin yoğun etki ve desteğiyle kotarılacak olan “kapitalist olmayan yoldan sosyalizme geçiş” tezini ikame etmeye çalışmıştır. Geri bıraktırılmış ũlkelerdeki devrimci-demokrat ũnderlikler ũzerine kurulu bu politika, Nasır ũrneđindeki gibi sınıf dışı gũçlerin desteklenmesi ve “ulusal cephe”ler ũzerinden yũrũyen “toplumsal ilerleme” tezine dayalıdır. Sovyet revizyonizmi devrimci ulusal hareketleri, ancak gũrmezden gelinemeyecek bir noktaya vardđında destekleme tutumu gũstermiřtir.

ÇKP'nin bunun karşısına getirip koyduğu çizgi ise dũnyadaki başat çelişkinin emperyalizm ve ezilen halklar arasında olduğu belirlemesinden hareketle devrimci dinamiğin halk savaşlarına ve ulusal kurtuluş savaşlarına kaydığı gũrũřũne dayalıdır. ÇKP bu çizgiyi ilk olarak formũle eden Parti olmasına karşın pratikte devrimci ulusal kurtuluş hareketlerine anlamlı bir destek sunmamıştır. Bu çizgiyi teorik, politik ve pratik olarak geliştirenler Vietnamlı, Kũbalı devrimciler ve Afrika'nın, Asya'nın, Latin Amerika'nın yeni partileri olmuştur. Ulusal kurtuluş savaşıyla demokratik ve sosyalist devrimleri birbirine bağlayan ve en ũnemlisi de bunun için uzun sũreli halk savaşı yũntemini ortaya koyan bu çizgi dũnem boyunca ezilen uluslar ve halkların ũnũnũ açmıştır.

Sonuçta, bu devrimci sosyalist çizgi, dũnemin başat devrimci sonuçlar yaratan çizgisidir. Bu çizgi, dũnem boyunca bir dizi devrime imzasını atmış, daha doğrusu kendisini de bu devrimci pratikler içinde inşa etmiştir. Bu dũnemde ulusal sorunun gelişimi de ancak bu çizgi ũzerinden anlaşılabilir; çũnkũ sonuçta bu çizginin ağırlıklı olarak geliştiği her yerde klasik “ulusal mũcadele-bağımsızlık” esprisi aşılmış, devrimci sosyalist bir kesintisiz geçiş fikri hakim olmuştur. Öyle ki dũnem boyunca Avrupa'nın kronik ulusal sorunlarında taraf olan ETA, IRA, Korsika Ulusal Cephesi gibi ũrgũtler bile yũzlerini bu cepheye dũnmũřler, yũrũngenin gũçlũ çekimi altında halk savaşı veren yapılara yũnelmiřlerdir. Kũba ve Vietnam gibi gũçlũ ũrneklelerin dışında, Kim İl Sung (Kore), Amilcar Cabral (PAIGC-Gine Bissau), Agustino Neto (MPLA-Angola) Samora Machel (FRELIMO-Mozambik) ve Latin Amerika'daki Venezuela, Uruguay, Kolombiya, Bolivya, vb. gibi başka ũrnekleler esas olarak bu çizginin sınırları içersinde sayılabilirler.

Yerinde bir isimlendirmeye “anti-marksist” değil, ama marksizm-dışı sayılabilecek bir başka eğilim ise daha çok Afrika'da yoğunlaşan Julius Nyerere (Tanzanya), Kwame Nkrumah (Gana) ve Patricia Lumumba (Kongo) ve bir ũlũde Nelson Mandela (Gũney Afrika) gibi ũnderliklerde somutlanmaktadır. Pan-Afrikacı eğilimleri de barındıran bu kesimin durumu da aslında tartışmalıdır. Örneğin,

“Kapital, her ne denli esas itibarıyla evrensel bir değere sahipse de, gene de belli bir toplumsal ve politik sistem ve bir çağın yansımasıdır. Tanzanya’nın ekonomik gelişmesinden söz ettiğim zaman, hiç kuşku yok ki, Marks’ın bilemeyeceği bir sorundan söz ediyordum. Bu belirgin durumda Kapital’i okumanın bana az yardımı olabilir. Marks, sorunu kapitalizmden sosyalizme geçiş olarak görüyordu. Biz ise, Tanzanya’da oymaksal -feodal bile değil de, yerinde olarak oymaksal diyorum- bir toplumsal evreden doğrudan doğruya sosyalist toplum evresine geçmek istiyoruz” (K. Brutents, sf. 120) diyen Nyerere ortada bir yerde durmaktadır. “Devrimimizin felsefesi (...) tam anlamıyla bir Cezayir felsefesi olmalıdır” (age) diyen Huari Bumedyen (Cezayir) ise bu noktada daha farklı bir yerde durmaktadır. Aynı biçimde Molla Mustafa Barzani, Kaddafi türü örnekler de kendine özgü nitelikler sergilemektedirler. Ancak sonuçta yine de bu kesimi ara bir kategori olarak görmek mümkündür.

En tipik örneğini Lumumba’yı bizzat katleden ve katlini emreden Çombe-Mobutu ikilisinde gördüğümüz bir başka ulusal önderlikler kategorisi ise eski sömürgecilikten çıkışla birlikte ulusal hareketin sol unsurlarını ayıklayarak yeni-sömürgecilik için yolu düzleyenler olarak düşünülebilir.

Ve nihayet büyükçe bir başka grubu, yoğun Sovyet etkisi ve desteği altında ulusal demokratik adımlar atmakta olan Cemal Abdülnasır (Mısır), Babrak Karmal (Afganistan), Yemen, vb. gibi örneklerdir. SBKP’nin revizyonist çizgisinin hazin sonuçlarının her iki ülkede de başka biçimlerde yaşandığı biliniyor. Esad gibi BAAS Partisi örneklerinin (parti isimlerindeki “sosyalist” etikete karşın), bu çerçevede nasıl bir yer tutacağı ise oldukça tartışmalıdır.

Bütün bu tartışmalar bir yana, dönemin en önemli olgularından biri, dünya tarihinde ilk kez, kendi içinde farklılıklara sahip olsalar da Yugoslavya’dan Hindistan ve Venezuela’ya dek bir dizi ülkenin “Bağlantısızlar Hareketi” adı altında şekilsiz ama bir süre az çok etkili olan bir uluslararası birlik oluşturmalarıdır. Bu, özellikle dönemin oturmuş dengeleri içersinde sosyalist olmayan ulusallıkların da bir biçimde durumlarını devam ettirebiliyor olmaları açısından önemlidir.

Sonuçta, bu dönemde ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesinin doğruluğu yanlışlığı vb üzerine tartışmalar esas olarak sona ermiş, bu demokratik ilke sol güçlerin ötesinde kapitalist dünyada da ikiyüzlüce de olsa genel kabul görmüştür. Bu dönemde söz konusu tartışmalar genel çerçeveden çok, ulusal sorunun çetrefil

örnekleri bağlamında hatırlanmışlardır. Örneğin Kürt sorunu böyledir. Uzun yıllar boyunca geleneksel sağ çizgisinden ötürü sorunu (Kıvılcımlı dışında) gündemine almayan klasik solun ardından gelen devrimci dönemde de konuya derinlikli bakılamamış, “ayrılma hakkı” gibi yüzyılın başındaki tartışmalar adeta yeniden yapılmıştır. Aynı biçimde “ayrılma hakkı” ile “ayrı örgütlenme hakkı” ve “ortak mücadele” ile “ortak örgütlenme” kavramları arasındaki çetrefil ilişkiler de uzun süre görülememiştir. Bugün bile hâlâ devrimci sosyalizm dışındaki bir dizi siyasal akım açısından sorun tartışmalı görünmektedir.

Bu tür özgül durumlar dışta tutulursa, III. Bunalım dönemi genel olarak ulusal sorunun teorik tartışmasının pratik yoldan aşıldığı ve devrimci sosyalist çizginin başat akım olarak ulusal kurtuluş ile sosyalist mücadeleyi birleştirdiği bir dönem olmuştur denilebilir. Ancak yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, devrimci sosyalizmin önderliğinin dışında kalan oldukça geniş bir ulusal çözümler alanı sözkonusudur. Hindistan’dan, Endonezya’ya, oradan Arap dünyasına, Kara Afrika’ya değin uzanan çok geniş bir coğrafyada devrimci olmayan önderliklerin yönetiminde gerçekleşen ulusal bağımsızlık süreçleri oldukça karmaşık ve yeni sorunları ve daha bağımsızlık süreçlerinin başında yaşanan sakatlanmaları bağrında taşıyarak gelişti.

Bu sorunlardan başta geleni ve çarpıcı biçimde görüleni kukla önderliklerin yönetiminde gelişen bağımsızlık süreçlerinin daha ilk andan itibaren yeni-sömürgeci bir yapıya dönüşmesidir. Afrika’da kara derili, beyaz sömürgeci efendi kafalı kukla yönetimler sömürgeci imparatorlukların düzenini çok az bir dönüşüme uğratarak devam ettirmişlerdir. Küçük burjuva milliyetçi önderlikler ise aynı yola biraz daha gecikmeli ve özgün yollardan da olsa sürecin ilerleyen aşamalarında dahil olmuşlardır. Fakat en az bunun kadar önemli olan bir başka sakatlanma durumu ise bu yeni bağımsız ülkelerin ulusal-etnik yapılarından kaynaklanan sorunlardan türemekteydi. Bağımsızlığına kavuşan bu sömürgelerin sınırları, bu sınırlar içinde yaşayan çok sayıdaki ulusal toplulukların varlığını ve haklarını dikkate almaktan çok, emperyalist sömürge döneminden miras kalan ve ulusal yapıları dikkate almayan eski yönetim birimlerinin sınırlarına göre çizilmekteydi. Ya da yine ulusal yapıları ve istemleri hiç bir biçimde dikkate almayan, emperyalistlerin geleceğe ilişkin hesaplarına uygun olarak hammadde kaynaklarının yerlerine, ileride yararlanılacak iç çatışmalar yaratmayı mümkün kılacak parçalanmalara uygun olarak çizilmekteydi. Bu durum sözkonusu bağımsız devletlerin önemli bir bölümünün çok uluslu bir yapıda olmasına neden

olmuştur.

Bu çok uluslu yeni bağımsız devletler devrimci sosyalist bir önderliğe sahip olmadıkları için devlet içindeki tüm ulusların eşitliğini, gönüllü birlikteliğini esas alan bir temelde inşa edilmediler. Devlet içindeki en büyük ulus daha baştan ya da kısa süre içinde kendi hegemonyasını kurdu ve diğer ulusları baskı altına aldı. Endonezya, Hindistan, Sri Lanka, Nijerya, Birmanya vb. bu durumun tipik örnekleridir. Bu devletler kısa sürede yeni-sömürge bir yapı kazandılar ve birer halklar hapishanesine dönmüştür. Bu devletlere egemen olan ulusların egemenleri diğer ulusların varlığını inkar eden, asimilasyonu esas alan, devlet sınırları içindeki diğer ulusların topraklarını sömürgeleştiren, tek ulus-tek ülke politikaları temelinde oldukça çarpık ve gerici bir uluslaşma projesi üzerinden yol almaya çalıştılar. Çarpılan sadece ezilen ulusun uluslaşma süreci ve ulusal varlığı değildi. Yalana ve inkara dayalı ulusal bilinç oluşturmaya çalışan egemen ulusun ulusal varlığı da ciddi biçimde çarpılmaktaydı. (Bizdeki 1920'lerde başlayan Türk uluslaşması da bu durumun tipik örneğidir. Güneş dil ve tarih teorileri ve inkarcı politikalar sadece Kürtlerin ve diğer ulusal toplulukların değil, Türk ulusunun da uluslaşması sürecini ciddi biçimde sakatlamıştır.)

Ya da Arap ulusu örneğinde olduğu gibi on'un üzerinde devlete bölünme sözkonusudur. 1960'lardaki kısa süreli Mısır ve Suriye birleşmesi dışında bu ulusal parçalanmışlığa karşı ciddi bir girişim olmadığı gibi, emperyalizmin işbirlikçisi Arap rejimleri bu parçalanmışlığı kalıcılaştıracak bir politika izlemişler ve Arap ulusu açısından oldukça karmaşık boyutlar kazanmış olan ve derin bir ulusal ezilmişlik psikolojisi ve moral yıkım yaratan bir süreç yaratmışlardır. Kara Afrika da benzer bir parçalanmışlığı yaşamıştır. Hiç bir ulusal vb kaygı güdülmeden çizilen sınırlar ulusların, etnik grubların pek çok devlet arasında parçalanmasına ve karmaşık bir ulusal sorunlar yumağı ortaya çıkmasına neden olmuştur. Devrimci ulusal kurtuluş hareketlerinin ve kimi ilerici küçük burjuva önderliklerin bir Afrika Birliği yoluyla bu sorunlara demokratik ve enternasyonal temelde çözüm arama girişimleri ise emperyalistlerin ve işbirlikçi kukla devletlerin engellemeleri ve bu çabaların iç dinamiklerinin yetersizlikleri sonucu başarısızlığa uğramıştır.

Bütün bu gelişmeler doğal olarak yeni ulusal sorunların yavaş yavaş mayalanması anlamına gelmekteydi. Böylece, devrimci sosyalist önderliklerin yürüttüğü ulusal kurtuluş mücadeleleri ile bağımsızlığına kavuşan ülkeler dışında ulusal sorunun tutarlı ve eksiksiz bir demokratik çözümü, ne yazık ki az sayıdaki örnek dışında

sözkonusu olmamıştır. Kukla yada küçük burjuva önderliklerin yönetiminde bağımsızlığa geçiş yapan geniş yeni bağımsız devletler kısa sürede büyük ulusal sorunları bağırılarında taşıyan, bu sorunların patlama dinamiklerini sürekli olarak büyüttükleri devletlere dönüşmüşlerdir. Bu devletler biriktirdikleri bu sorunlar ve patlama öğeleriyle 1990'ların yeni dünya tablosuna dahil olmuşlardır.

Yeni Süreç: Yeni Ulusal Hareketler Kuşağı ve Neoliberal Yeni-Sömürge Bağımlılığın Bağımsızlık ve Sınıfsal Kurtuluş Arasındaki İlişkiyi Yeniden Biçimlendirmesi

90'lı yıllar ile başlayan yeni süreç ise, Sosyalist Barikat'ın ilk sayısından beri açmaya çalıştığımız gibi, emperyalist sistem ve ezilenlerin dünyası açısından kapsamlı değişikliklerle karakterize olmaktadır. Emperyalist sistemin 1980'lerden bu yana uygulamaya çalıştığı restorasyon programının reel- sosyalizmin çöküşüyle birleşmesi sonucunda ortaya çıkan manzara, sistemin iç ilişki ve çelişkilerinden kapitalist üretimin örgütleniş biçimine, sermaye ihracının bileşiminden yeni sömürgeciliğin derinleştirilmesine ve emperyalist hegemonyanın özelliklerine dek bir çok konuda kapsamlı değişikliklerle karakterize olmuştur.

Neoliberalizm ve küresel saldırganlık kavramları üzerinden tanımlanabilecek bu yeni sürecin konumuz açısından ortaya çıkardığı en önemli değişiklik, şüphesiz her şeyden önce sermaye dolaşımının önündeki bütün engellerin tasfiye olması ve bu dolaşımın muazzam bir sömürü düzeyi yaratmasıdır. Özellikle ABD emperyalizminin öncülük ettiği pervasız bir saldırganlık ve yeni-sağ dalgayla birleşen ve uluslararası askeri-ekonomik kurumlar yoluyla garanti altına alınan bu yeni düzen, bir yandan sosyalist alternatifin gerilediği koşullarda ezilen halkların dünyasında yaygın bir çürüme ve umutsuzluk yaratırken, diğer yandan da ulus/ulusçuluk kavramları üzerine bir dizi yanılısamayı üretmiştir.

Ulus ve milliyetçilik, 1990 sonrasında dünya burjuva siyasetinin en belirleyici kavramlarından ikisini oluşturuyorlar. Emperyalizm çağının en kirlenmiş kavramları olan ulus ve milliyetçilik kavramları, politik alanda hiç bir dönem bu denli gerici bir içerik ve rol yüklenmiş değildir. 20. yüzyılın başından 1990'lara değin politik olarak gerici rollerin yanısıra, devrimci ulusal kurtuluş mücadeleleri bağlamında ilerici roller de yüklenmiş olan bu kavramlar günümüzde neredeyse tümüyle gerici/faşizan ya da emperyalizmin işbirlikçisi karakterde hareketlerin demogojik söylemleri bağlamında gündemleşiyorlar.

1980 sonrasında kapitalist dünyada egemen siyasal anlayış haline gelen yeni sağ politikaların temel unsurlarından biri milliyetçilik olmuştur. Bu süreçten itibaren gerici/faşizan karakterde bir milliyetçi söylemin esas alınması ve bu temelde geniş kitlelerin sisteme bağlanması tüm burjuva politik aktörlerin en temel işlevlerinden biri olmuştur. Reagan, Thatcher'le başlayan dalga tüm emperyalist sisteme yayılmıştır. 1990'a kadar esas olarak anti-komünist temelde işlev gören yeni-sağ politikalar ve onun en esaslı bileşeni olan milliyetçilik, reel sosyalist ülkelerin çöküşü ve sol hareketin zayıflaması ile birlikte, oluşan kaotik dünya manzarasında iç bütünlüğü gerici temelde sağlamlaştırma, diğer ülkelerle girilen rakabette iç desteği sağlamada, ezilen halkların mücadelelerini ezmede şovenist eğilimi canlı tutmada belirleyici rol oynamaya başlamıştır. Burjuva siyaset alanında tüm partilerin ve diğer politik aktörlerin söylemlerine milliyetçiliğin değişik versiyonları egemen olmuştur. Bu milliyetçi söylem emperyalist ülkelerde saldırgan fetihçi, üstün güç politikaları olarak ifadesini buluyor. Reel sosyalizm çökmeden önce aralarındaki pazar mücadelelerini daha sessiz biçimde çözmeye çalışan emperyalistler artık çok daha açık mücadelelere girişiyorlar. Bu noktada, iç kamuoylarının desteğini sağlamada en önemli argümanları milliyetçi politikalar sağlıyor.

Yeni-sömürgelerde ise esas olarak ülke içinde zayıflayan sol emek yanlısı dinamiklerin güçlenmesini ve/veya başkaca bir muhalefet dinamiğinin oluşmasını engellemeye, her türlü muhalefet dinamiğini sakatlamaya ve sisteme bağlamaya dönük oldukça yüzeysel ve kırılabilir bir milliyetçilik/şovenizm dalgası olarak biçimleniyor. Sadece bu değil, aynı zamanda ezilen uluslara karşı düşmanca ve baskıcı, ırkçı, şovenist politikalarla da ifadesini buluyor. Bu saldırgan milliyetçi politikalar, emperyalist ülkeler karşısında alçakça bir siniklik ve işbirlikçilik ile içiçe geçmiş durumda. Gerek emperyalist ülkelerde, gerekse yeni-sömürgelerde milliyetçi söylemi esas alan partilerin güçlenmesi, daha doğrusu aşırı sağcısından sosyal-demokratına değin tüm burjuva politik partilerin milliyetçiliği ve şovenizmi politik söyleminin esaslı bir parçası getirmesi, daha ötesinde ırkçı, aşırı sağcı eğilimlerin güçlenmesi, yükselen milliyetçilik eğiliminin sonuçlarıdır. Bir yandan postmodern söylem temelinde kimlik politikaları, ulus devletlerin giderek ortadan kalktığı demogojisi, küçük parça sorunlar etrafında yaratılan politik ve toplumsal parçalanma, diğer yandan milliyetçilik ekseninde egemen sınıflar etrafında sağlanan gerici-faşizan birlik; burjuva siyasal alanın bir bütün oluşturan iki ana eğilimidir. Bu noktada, yeni-sömürgelerde gerici milliyetçiliğin nesnel zeminlerinin oldukça sınırlı olduğu söylenebilir. Gerici milliyetçilik daha çok,

devlet içindeki diğer ulusların ve ulusal toplulukların hak arayışlarına karşı şövenist ilkel saldırganlık olarak biçimleniyor. Nispeten güçlü biçimde beslendiği yegane alan burasıdır diyebiliriz.

Diğer yandan, neoliberal politikalar ekseninde hayatı biçimlendiren oligarşilerin emperyalizmle geliştirdikleri sinik kukla ilişkiler ve bunu perdelemek için geliştirilen “ulus devletler küçülüyor, karşılıklı bağımlılık geliyor” söylemi hayatın gerçek ilişkilerine çarpıyor ve etki gücünü giderek daha çok yitiriyor. Aslında gerici/faşizan milliyetçilik ile emperyalist küreselci yaklaşım sistemin ideolojik arka planını oluşturuyor ve birbirini tamamlıyor. Tam da bu noktada, yeni-sömürgelerde gerici-faşizan milliyetçi dalganın ve “ulus devletler yok oluyor, küresel bağımlılık geliyor” demogojilerinin yanısıra, güçlü bir anti-emperyalist nesnel zemin de canlanıyor. Bu noktada, neoliberal politikalara ilişkin demogojilerin gerçek yüzünün emekçilerin günlük yaşamları içinde açığa çıkıyor oluşu belirleyici önemdedir. Emekçilerin sosyal haklarının budanarak devletin küçültülmesinin daha iyi sonuçlar yaratacağı, emperyalist kurumların tüm yaşamı belirler hale gelmesinin “karşılıklı bağımlılığı” artırdığı, bunun daha güzel bir dünya yaratacağı demogojileri son 20 yıllık kesitte artık inandırıcılıklarının sınırlarına varmıştır. Bu durumun geniş emekçi kitlelerin bilincinde, içinde yaşadıkları devletin niteliğine ilişkin ciddi dönüşümler yaratmaktadır.

“Bunun yanısıra, yeni-sömürge devletlerin emperyalist devletlere ve uluslararası kurumların iradesine kölece bağlılığı ve bunların hayatın her alanına neredeyse detaylar düzeyinde doğrudan müdahalesi, emekçiler nezdinde ulusal bağımsızlığın yitirildiğini, mevcut devlet yapılarının kukla bir karakter kazandığını açık biçimde ortaya koyuyor. 1945 sonrasında açık işgal ve klasik sömürgecilik yerine, gizli işgal ve yeni-sömürgecilik yolunu seçen emperyalist devletler, yeni-sömürgelerin iç ilişkilerine doğrudan müdahalelerini arttırdıkça yeniden işgalci olarak görülüyorlar. Emekçiler ülkelerinin yeniden farklı bir yoldan göstere göstere işgal edildiğini, kendi devletlerinin ise bu işgalin koruyucu gücü, işbirlikçisi olduğunu anlıyorlar. Bütün bu süreçlerin emekçiler nezdinde bilince çıkması özel bir devrimci çalışma yoluyla olmuyor. Günlük pratik yaşam bu durumu oldukça çarpıcı biçimde ortaya koyuyor.” (S. Barikat, sayı 9, sf 18)

Evet, gerici milliyetçiliğin yanısıra, bir yandan da, bir nesnel eğilim olarak anti-emperyalist mücadele zeminleri geliyor. Bu anti-emperyalist zemin günlük hayat ilişkilerinden doğuyor. Açılığın, yoksulluğun, işsizliğin en temel kaynaklarından biri olarak emperyalizm açık biçimde görülüyor. Bütün bu felaketlerin

emperyalistlerin ve onların işbirlikçilerinin ortak kararları sonucu ortaya çıktığı açıkça gün yüzüne çıkıyor. Ülkedeki kapitalist sistemin anlatıldığı gibi izole, ulusal bir sistem olmadığı, işleyişinin de, yarattığı yıkımın da dünya emperyalist kapitalist sistemine bağlı olduğu, emperyalist kurumların işbirlikçileri yoluyla hayatımızı biçimlendirdiği daha net biçimde açığa çıkıyor. Tam da bu noktada, kapitalizme ve yarattığı yıkıma yönelen tepki açıkca ve doğrudan emperyalizme ve kurumlarına da yöneliyor. Yeni anti-emperyalist zeminler sınıfsal tepkiler ile emperyalizme yönelik tepkileri içiçe taşıyor. Her iki olguyu birleştiren nitelik taşıyor. Bu bağlamda, geçmişde esas olarak ulusal bağımsızlık eksenli olarak gelişen anti-emperyalist mücadele, bu unsurun yanısıra anti-kapitalist öğeleride içinde taşır hale gelmiştir. Bu eğilimin büyümesi ve gerçek bir devrimci eylem kanalı haline gelmesi tümüyle devrimci hareketin çabalarına bağlıdır.

Ulus sorun ve milliyetçiliğin son on yıldaki en önemli damarlarından birini ise oluşum süreçlerini yukarıda kısaca ortaya koyduğumuz çok uluslu yeni-sömürgelerdeki ezilen ulusların giderek yoğunlaşan ulusal mücadeleleri oluşturmaktadır. Türkiye’de Kürt hareketi, Sri Lanka’da Tamil Hareketi, Meksika’da Maya Hareketi, Rusya’da Çeçenistan Hareketi, Birmanya’da Karen Hareketi, Endonezya’da Aceh ve çok sayıda ulusal topluluğun mücadeleleri, Hindistan, Pakistan, Filipinler ve başta Ruanda, Brundi, Kongo, Nijerya, Siera Leone, Uganda olmak üzere hemen hemen tüm Afrika ülkelerindeki çeşitli ezilen ulusların ve ulusal toplulukların patlayan mücadeleleri, tüm çok uluslu yeni-sömürgeler dünyasını ezilen ulusların ateşi ile yakmaya başlamıştır.

“(…) çok uluslu yeni-sömürge devletlerin kuruluş aşamalarında bastırılan ulusal talepler de, ortaya çıkan yeni tarihsel-toplumsal koşullarda her yerde güçlü biçimde ifade ediliyor. (Çok uluslu yeni-sömürgelerin-y.n.) Kuruluş aşamalarında genellikle uluslaşma sürecinin henüz başlarında olan ve güçlü bir ulusal harekete sahip olmayan ve emperyalist işgalden kurtuluşun büyük umutlar yarattığı koşullarda ciddi bir varlık göstermeyen ezilen ulusal topluluklar, artık her ülkede siyasal olarak kendilerini ifade etme araçları yaratıyorlar. Siyasal olarak daha da baskıcı, demokratik mekanizmaları oldukça güdük ve esas olarak göz boyamaya dönük, ekonomik alanda değişik ulusal ve diğer toplumsal katmanlardan gelen kitleleri sistem içinde bütünleştirecek zeminleri bulunmayan (varolanları yok eden) çok uluslu yeni-sömürge devletleri, bütün bu kesimleri bütünleştirecek yapıdan uzak durumda bulunuyorlar. Toplumsal parçalanmayı durdurmada zor yolu dışında ciddi bir kanal yaratamıyorlar. Bu ise parçalanmanın daha da şiddetli

biçimlerinin gelişmesinin önünü açıyor.” (S. Barikat, sayı 9)

Bu durum, devrimci güçlerin önüne bugüne değin karşı karşıya olduklarından tümüyle farklı yeni bir ulusal hareketler kuşağı çıkarmıştır. 1990'lara değin gelen ulus sorunlar ve ulusal kurtuluş mücadeleleri kimi istisnalar dışında esas olarak büyük emperyalist sömürgeci imparatorluklar ile sömürge halkları arasındaki mücadeleler olarak biçimlenmiştir. Ezilen ulusların büyük emperyalist sömürgeci güçlere karşı mücadelelerinde en büyük destekçileri ise sosyalist hareket ve sosyalist ülkelerdir. 1980'lerde boy vermeye başlayan, 1990'larda ise adeta patlayan yeni kuşak ulusal hareketler ise her yönden farklı özellikler taşıyor.

Her şeyden önce, bugün ezen ulus ve devlet konumunda olan aktörlerin çoğu doğrudan emperyalist sömürgeciler değil, tersine kendileri de emperyalizmin yeni-sömürgesi konumunda olan ülkeler ve uluslardır. Öte yandan, ezilen ulusun mücadelesine önderlik eden güçler sosyalist hareketin ve devletlerin yaşadığı ağır çözümlene sürecine bağlı olarak çoğunlukla sosyalist düşüncelere uzak, burjuva pragmatizminden derin biçimde etkilenmiş, kimi durumlarda farklı emperyalist güçlerin güdümüne girmiş, işbirlikçi nitelikleri güçlü önderlikler. Gerek ezen ulusun devleti, gerekse daha az ölçüde olmakla birlikte ezilen ulusa önderlik eden güçler milliyetçi ve dinsel motifler ekseninde en vahşi katliamlara imza atmaktan çekinmiyorlar.

Dönemin ulusal sorun bakımından en önemli açmazı da budur. Yukarıda anlatmaya çalıştığımız yollardan (devrimci sosyalist önderlikler dışında) gelişen ve çoğu durumda yeni sömürgeciliğe evrilen “bağımsızlık” süreçleri, emperyalist sistemin krizlerinin ritmine bağlı olarak derin çöküntüler aşamasına geldiğinde ve neoliberalizmin vahşi saldırısıyla karşılaştığında, yani sonuç olarak “ekmek iyice küçüldüğünde”, ulusal sorunların için için yanmakta olan fitili de sonuna gelmiştir. Devrimci hareketin yükseliş koşullarında belki de birçoğu toplumsal kurtuluş davasıyla da birleşerek özgür çözümlere ulaşabilecek olan ulusal sorunlar, birçok örnekte ezilenlerin kendi sınıf kardeşlerine yönelttikleri acımasız şiddet unsurlarını da içeren bir karmaşa içinde ortaya dökülmektedir. Bu bir zihin bulanıklığı yaratmaktadır; çünkü bu kez önümüze çıkan ulusal hareketler, büyük bir çoğunluğu itibarıyla artık marksizmden uzak önderliklere sahipti ve hatta bazıları düpedüz gerici ırkçı nitelikler taşımaktadır. Çeçen önderliğinin şeriatçılığı ya da Hırvat milliyetçilerinin bazı kesimlerinin son derece şaşkıncu bir biçimde Nazi simgelerini kullanmaları bunun en açık örnekleridir. Bazı hallerde ise, örneğin Afrika'da zaten doğru dürüst oturmamış olan ve eski sömürge sınırları

içinde hapsedilen ulusal kimlikler, eski kabileci karanlığa dönüş yapmakta ve ortaya çıkan kaos kendisini toplu mezarlar gerçeğiyle somutlamaktadır. Ya da örneğin Hindistan gerçeğinde eski sömürgeci metodun devamı ve aslında yüzlerce değişik topluluktan oluşan toplumsal yapının özgür-sovyetik birliği yerine katı üniter devletin sürdürülmesi, son derece acımasız hesaplaşmaları gündeme getiriyor. Ve şüphesiz, asla unutulmamalı, bütün bunlar, sosyalist alternatifin çoktugü, emperyalist hegemonyanın şimdilik rakipsiz gibi görüldüğü, devrimci moral ve eylemlilik kapasitesinin geriye çekildiği koşullarda, yani toplumsal kurtuluşa yönelik büyük bir umutsuzluğun egemen olduğı bir dünyada olmaktadır. Üstelik, bütün bu olup bitenleri sadece “kışkırtma” unsuruna bağlamak ve böylece politik çözüm olarak da “üniter” yapıları savunmak da, çoğu kez şovenizme yol açan bir yanılgıdır. Sonuçta, bir önceki dönemde devrimci sosyalist temelde çözülememiş sorunlar olarak bütün bu sorunlar, uygun bir ortam bulduklarında açığa çıkmışlardır. Bugünkü neoliberal bağımlılık biçiminin yarattığı yanılsamalar postmodern parçalanma eğilimiyle birleşerek ciddi bir çarpılma unsuru yaratmışsa da, bu durum, söz konusu sorunların henüz çözülmemiş ulusal sorunlar olarak varlıklarını sürdürdüğü gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır.

Devrimci Sosyalist Tutum ve Görevler

1) Böylece, bir kez daha varmış olduğumuz nokta, ulusal sorunların özgür çözümü için yalnızca devrimci sosyalist hareketlerin yetenekli oluşunun yeniden tescilidir. Özellikle günümüz dünyasında, neoliberal bağımlılığın özgün biçimi, ulusal kurtuluş ve bağımsızlıkla sosyalizmi daha doğrudan bir biçimde birbirine bağlamakta ve ara yolları çıkmaz haline dönüştürmektedir. Yeni süreçte, sınırsız sömürü açısından yeni “kukla”lık biçimlerine kadar emperyalist hegemonyanın aldığı biçim, bütün bağımlı ülkelerdeki toplumsal direnişe zorunlu olarak ulusal boyutlar eklemektedir. Tarımsal alanda hangi ürünün ne kadar ekileceğinden hangi madenin nerede ne kadar çıkarılabileceğine dek bütün ayrıntıları denetleyen, ülkelerin temel ekonomik-politik-askeri karar alma mekanizmalarını hemen hemen doğrudan yöntemlerle kontrol eden emperyalist hegemonya, bağımlı ülkelerin en ücra köylerindeki insanları bile artık doğrudan ilgilendirir olmuş ve gerçekten “bugünkünden daha iyi yaşam” gibi son derece basit ve masum bir istek bile ancak emperyalizmin ülkeden kovulmasıyla mümkün olabilir hale gelmiştir. Böyle bir noktada, ulusal kurtuluş ile toplumsal kurtuluş, yani sosyalizm arasındaki zamansal mesafe neredeyse ortadan kalkmış, kesintisiz geçiş

bütün yeni sömürge ülkeler için zorunlu hale gelmiştir. Bu durum, bir yandan devrimci sosyalist perspektiften yoksun bir “bağımsızlıkçı-ulusal” eğilimi tamamen boşa düşürürken diğer yandan da devrimci saflardaki “öncelik-sonralık” tartışmalarını önemli ölçüde törpülemiştir. Eski türden “milli demokratik devrim” tezinden yaklaşık otuz yıl önce M. Çayan’ın teorik atağıyla kopmuş bulunan devrimci sosyalist hareket, bu durumun çok daha fazla farkındadır. Sürecin bugün gelmiş olduğu noktada, artık bilinmektedir ki, Türkiye’de ya da herhangi bir yeni sömürge ülkede bir devrimci iktidar, günümüzün kapsamlı kuşatma koşullarında ayakta kalabilmek için, büyük bir hızla ülkenin bütün kilit ekonomik sektörlerine el koymak, iktisadi-toplumsal hayatı en azından sosyalizmin bazı ön uygulamalarına göre düzenlemek zorundadır. “Tam bağımsız ülke” kavramı, bu anlamda pratik olarak toplumsal dönüşümlere bağlanmıştır.

Ve yine aynı biçimde, herhangi bir ülkede “bağımsızlığın” korunması sorunu, aynı yoğun kuşatma koşullarında salt ulusal tedbirlere ve fiziki önlemlere değil, dünyanın başka köşelerindeki devrimci ve demokrat güçlerin aktif enternasyonal dayanışmasına yaslanmak zorundadır. Dolayısıyla, anti emperyalizm, ulusal kurtuluş ve toplumsal kurtuluşun böylece iç içe geçtiği böylesi koşullarda, dünyanın çeşitli köşelerindeki ulusal sorunların gerçekten özgürlükçü-eşitlikçi bir çözümü de devrimci sosyalist önderliklerin yaratılması ve güçlendirilmesi sorununa bağlanmıştır.

2) Yani sonuç olarak, bugün dünyanın çeşitli köşelerinde devam etmekte olan ve bir çoğu dar milliyetçi-etnik temellerde yürüyen ulusal çatışma biçimleri, ne enternasyonalizm nasihatleri ne de yerelliğe aşık olan postmodernizmin “hoşgörü” gösterileriyle çözüme kavuşacak değildir. Bunun için yürünebilecek tek gerçek yol, ulusal sorunla toplumsal kurtuluş mücadelesini birleştiren devrimci sosyalist bir müdahaleden başkası olmayacaktır ve bugünün en başta gelen görevi bu müdahalenin yerel ve uluslararası ayaklarını örmek, ezilenlerin güçlü vuruşlarıyla somut “çözüm örnekleri” olarak devrimci iktidarlara ve iktidar yolunda yürüyen güçleri yaratmaktır.

3) Bu bağlamda, dünya devrimci hareketinin ortak dinamik ve iradesinin ifadesi olarak yeni bir enternasyonal birliğin hem devrimci sosyalist güçler bağlamında hem de daha geniş kapsamlı bileşimlerle yeniden oluşturulması, bu bileşimin bölgesel ayaklarının bugünden başlayarak örülmesi, devrimci sosyalist güçlerin günümüzdeki başlıca görevidir.

4) Proletarya enternasyonalizmi tarafından yüzyılın başında belirlenmiş olan “Bütün Ülkelerin İşçileri ve Ezilen Halklar Birleşin” sloganı, yeni süreçte geçerli ve günceldir. Bu, proletarya devrimlerinin olduğu kadar “Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı”nın da demokratik bir ilke olarak güncelliği anlamına gelmektedir. Devrimci sosyalistler, bağımsızlık ve ulusal kurtuluş ile toplumsal kurtuluşun günümüzde birbirine sıkı sıkı bağlanmış olduğunu bir an bile unutmaksızın, bu perspektiften kopmaksızın Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı’nı içtenlikle savunmakla yükümlüdürler. “Günümüzde ulusal sorunların bittiği ve ulusların kendi kaderlerini tayin hakkının geçersizleştiği” yolundaki iddialar, sosyal gerçeklikten kopuk anlayışların ürünüdür. Devrimci sosyalizmin programı, somut, var olan gerçek sorunlar üzerine, bu sorunların çözüm yolu olarak kuruludur ve esasen mevcut durumda birer sorun yumağı olarak dünyayı kasıp kavurmakta olan ulusal sorun ve çatışmaların devrimci sosyalist yoldan çözüme bağlanması güncel ve yakıcı görevlerimiz içersindedir.

5) Öte yandan, neoliberal bağımlılığın ulusal bağımsızlık ile toplumsal kurtuluş mücadelesini tek bir süreçte birleştirdiği belirlemesi net olmakla birlikte, devrimci sosyalistler, demokratik bir ilke olarak ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını savunurken, baskı altındaki ulusların ayrılma ve bağımsız devlet kurma hakkı ile bu ulusların önderliklerinin niteliği arasında doğrudan bir ilişki kurmayacaklardır. Devrimci sosyalistler, ulusal sorunun çözümü ve bağımsızlık konusunda kendi teorik ve pratik duruşlarını korumakla birlikte, baskı altındaki ulusların haklarının içtenlikli savunucuları olarak kendi düşünceleriyle uyumlu olmayan ulusal önderliklerin varlığı halinde de ulusal hakları tartışma konusu yapmazlar. Kürt ulusunun, Aceh’lilerin, Karen’lerin, Hindistan’daki, Afrika’daki onlarca ezilen ulusun kendi kaderini tayin hakkı gerici önderliklerden bağımsız olarak bu ulusların demokratik haklarıdır. Gerici önderliklerden yola çıkarak ya da bunların bağımsızlıklarına kavuşmalar bile kısa sürede emperyalizme bağımlı yeni-sömürgeler olacağı iddiası ile bu ulusların gerici-faşist devletlerin baskısı altında yaşamalarına gözyuman yaklaşımlar, ancak gerici statükoları desteklemek anlamına gelir. Çözüme ulaşmamış sorunlar ve ulusal baskı olgusu ortada dururken “sosyalist ilkeler” adına mevcut kapitalist ya da gerici devletlerin üniter birliklerinin savunucusu olmak, ulusal önderliklerin ideolojik duruşlarını da bu tavrın bahanesi olarak öne sürmek, devrimci sosyalistlerin uzak duracağı bir tutumdur. Ulusal sorunun en sağlıklı çözümünün toplumsal kurtuluşa bağlı olarak özgür ve eşit birleşme olduğunu belirlemiş olmak, bu çözüm yolu gerçekleşene kadar halkların despotik diktatörler ya da zaten kendisi yeni sömürge olan çok

uluslu ülkelerin parmaklıkları arasında tutulmasını onaylamak anlamına gelmez.

6) Ezen ya da ezilen ulustan olsun herhangi bir sosyalistin herhangi bir biçimde milliyetçi olması, düşünülemez. Devrimci sosyalistler, sosyalist ve enternasyonalist kimlikleri ile köken olarak belirli bir ulusa ait olmaları arasında hiçbir zaman kıyaslama yapmayacaklar ve gerçek kimlikleri olan sosyalizmi her zaman üstte tutacaklardır. Milliyetçilik, bize ait bir olgu değildir ve hiç olmamıştır. Yani, devrimci sosyalizm gerek yeni-sömürgelerde, gerekse emperyalist ülkelerde burjuva siyasal alana damgasını vuran gerici-faşizan milliyetçiliğin her türlüüne karşı mücadele etmekle yükümlüdür. Bu noktada, en sağlam zeminlerden biri oluşmakta olan yeni anti-emperyalist zeminlerdir.

Neoliberal politikalar temelinde artık çok açık biçimde yeni-sömürgelerin toplumsal yaşamının her bir alanına el atan emperyalist devletler ve kurumlara karşı emekçilerin yükselen protestoları, kapitalist sisteme karşı hoşnutsuzluklar ve mücadele ile emperyalizme karşı mücadeleyi birleştiren ilk haykırışlardır. Anti-emperyalizm ile toplumsal kurtuluşun, ulusal bağımsızlık ile işçi sınıfı ve tüm ezilenlerin demokratik ve sosyalist mücadelelerinin birleştiği, içiçe geçtiği, birbirinden ayrı düşünülemez hale geldiği bu zemin devrimci sosyalizmin boy vereceği yeni ve büyük devrimci dinamikler taşıyan en önemli alanlardan biridir. Bu zemin aynı zamanda gerici-faşist milliyetçiliğin püskürtülmesinin (MHP'nin tüm milliyetçi demogojileri IMF'ci, işbirlikçi politikaları sonucu kısa sürede bu nedenle boşa çıktı) en önemli araçlarını da sunmaktadır.

7) Özellikle Türkiye bağlamında açık biçimde şovenizme varan milliyetçi solculuk biçimleri devrimci sosyalizmin en çok savaşması gereken eğilimdir. Neoliberal saldırının çokuluslu olmasından hareketle artık "enternasyonalizmin bittiği" ve "devrimciliğin ancak milliyetçilik yolundan kendini ifade edebileceği" yolundaki şovenist ahmaklık, sonuçta yeni sömürge ülkenin "ulusal"(!) oligarşisine yaptığı yordakçılık ve kışkırttığı ırkçı eğilimler nedeniyle kesin biçimde reddedilmelidir.

8) Buna karşın devrimci sosyalizm, günümüzde çeşitli ülkelerde somut örnekleri görülen ve kendilerini "ulusalci" olarak tanımlayan yönetimler sorununu tek tek olgular üzerinden dikkatle ele alacaktır. ABD emperyalizmini bir biçimde rahatsız eden, ancak tutarlılığı ve kalıcılığı tartışmalı görünen Chavez ve Lula gibi aykırı örnekler, muhtemelen yakın gelecekte de farklı biçimlerde tekrarlanacaklardır. Devrimci sosyalistler, bu örneklerle kendi bakış açılarını koruyarak yaklaşacak, kendi ülkesinin petrolünü, tahılını neoliberalizme karşı savunmak için harekete

geçen halkçı demokratik yönetimleri gerektiğinde emperyalist saldırganlık ve darbe girişimleri karşısında savunmayı da görev sayacaklardır. Bu bağlamda Fidel'in zekice bir espriyle G-77'ler adı altında bir araya getirmek istediği bu tür güçlerin çeşitli biçimlerde oluşturabilecekleri uluslararası birlikleri de dikkatle izlemek ve tutarlı anti emperyalist tutumlar aldıkları her noktada desteklemek, demokratik görevlerimiz arasında yer alacaktır.

9) Aynı şekilde "küreselleşme karşıtı" olarak bilinen uluslararası muhalefet hareketine, savaş karşıtı girişimlere büyük değer biçen devrimci sosyalist hareket, bu hareketin gelecekte devrimci iktidarları ve iktidara yürüyen güçleri de savunan bir enternasyonalist dayanışma platformu haline getirilmesi için çaba sarfedecektir. 1936 İspanya'sındaki "uluslararası tugaylar" geleneğinden Bolivya ve Kongo'ya uzanan zincirin Filistin ve Irak'ta "canlı kalkan" uygulamasına dönüşmüş biçimleri, mutlaka önce bölgesel, sonra da uluslararası dayanışma-ortak savaş yürütme biçimlerine ulaşması, daha doğrusu, İspanya-Bolivya-Kongo tarzının yeniden hakim kılınması yine devrimci sosyalistlerin güncel görevleri olacaktır. Ancak devrimci sosyalizm, böyle bir kalkış noktasından hareket ederek ulusal çaptaki devrimlerin güncelliğini reddeden bir anlayışa da prim vermeyecektir.

10) Ve yine devrimci sosyalist hareket, baskı altındaki ulusların özgürlüğü sorununu AB taşeronlarının düzen-içi "çokkültürlülük-mozaik" söylemlerine de kurban etmeyecek, ezilen halkların toplumsal kurtuluşu da içeren devrimci çözüm yollarından yana olacaktır.

11) Ve nihayet, devrimci sosyalist hareket, bugün yürümekte olduğu yol boyunca, bugüne ait yüzlerce sorunla boğuşur ve çözmeye çalışırken, sınıfsız, sömürsüz, devletsiz ve sınırsız bir komünist dünya hedefini asla unutmayacak, bu konudaki teorik ve pratik saflığının bozulmasına asla izin vermeyecektir. Lenin'in dediği gibi "ulusları emmeyen ama onların en demokratik ve sosyalist yanlarını kapsayarak kendisini zenginleştiren" bir enternasyonal anlayıştan ayrılmayacaktır.

Devrimci sosyalizmin güncel ve ertelenemez görevleri bunlardır. Bu anlamda yolumuz açıktır, sağa sola savrulmadan yürümenin imkânları sınırsızdır.

MERKEZSİZ DÜNYA YALANI VE "ULUS-DEVLET TÜKENDİ" SAHTEKARLIĞI

Postmodern gericilik tarafından da “sol” cenahtan desteklenen “merkezsiz dünya” yanılması, “küreselleşme çağında ulus devletlerin geçersizleştiği” ve ulusal çaptaki her türden devrimci girişimin artık yalnızca imkânsız değil aynı zamanda aptalca olduğu yolundaki yaygın inanış, yeni sürecin en önemli ideolojik saldırısının sonucudur.

Ulus devletlerin küçülerek yok olmaya doğru gittiği iddiasının açık bir sahtekârlığa denk düştüğünü ve tam aksine yeni süreçte devletlerin kapitalist ekonomideki ağırlığının 1945-80 dönemine göre farklı bir yoldan da olsa daha da arttığını, dolayısıyla emperyalist devletlerden bağımsız, merkezsiz bir sömürü ortamının gerçekte mevcut olmadığını Sosyalist Barikat’ın son üç sayısında yayınlanan “Devlet, Değişim ve Devrimci Olanaklar” yazımızda yeterince göstermiştik. Bu yanılmanın tersine son on yılda emperyalist devlet yapıları, özellikle de ABD emperyalizmi, Sovyet tehditi bahanesine yaslanılan eski zamanlara oranla çok daha büyük bir baskı ve zor aygıtı inşa etmiş ve askeri harcamaları/yatırımları birkaç misli artırmıştır.

Bu iddianın yeni sömürge ülkeler açısından da geçerli olmadığı son derece net biçimde ortadadır. Yeni sömürgeciliğin derinleştirilmekte olan güncel biçimlerinde belli bazı ülkelerin “eksen” olarak seçilmesine de bağlı olarak politik bağımlılık ilişkisi yeni ve daha “içsel” bir biçim almakta, ancak iddianın tam tersine bu ilişki geçmişe göre “kukla” tanımlamasını çok daha fazla hak etmektedir. Özellikle Türkiye örneğinde görüldüğü gibi parlamenter alanı da etkisizleştiren ve kilit ekonomik, politik, askeri konuları daha derindeki bir oligarşik yapı üzerinden yürüten bir tarz, bu kukla oyununun en belirgin biçimidir. “Devletin küçültülmesi” adı altında yapılan neoliberal operasyonla sosyal kurumlar tasfiye edilirken, öte yandan ekonominin ve temel politik-askeri kurumları normal siyasal işleyişin tümüyle dışına çıkarılarak daha da “özerkleştirilmiş”, böylece, ithal ikameci döneme oranla çok daha fazla dışa bağlanmış olan politik-iktisadi yapı, artık özel dışsal direktif ve darbelere gerek kalmayacak ölçüde derin ilişkilerle emperyalist metropollerin denetimi altına sokulmuştur. Neoliberal ideologların bütün bu içişel ve ‘tam bağımlılık’ ilişkilerini “ulus devletinin aşılması ve küreselleşmenin icaplarına uyulması” olarak göstermesi ise tümüyle sahtekârlıktır; tam tersine yeni süreç, “ulus-devlet”in artık “aşıldığını” değil, Türkiye ve benzeri ülkelerde gerçekten “ulusal” hiçbir kırıntının bırakılmadığını, her şeyin sefil bir soysuzluk ve onursuzluk batağına battığını göstermektedir.

Öte yandan daha alt kategorilere, yani dünyanın “kaybetmişleri”ne, “en dibe itilmiş olanlara” gelindiğinde ise, bu ülkelerde durum daha vahimdir ve hiçbir yanılama yer vermeyecek ölçüde açıktır. Hatta bazı ülkeler bağlamında düşünülürse, emperyalizm, neredeyse eski açık işgal biçimlerini ve sömürge valiliği uygulamalarını aratır bir yeni tarza da yönelmiştir. Bugün Somali’den Afganistan’a birçok ülkede düpedüz açık emperyalist işgal vardır ve askeri valilik uygulamasıyla “kukla” hükümetlerin sefil bileşimlerinden oluşan bir siyasal statü sürdürülmektedir. Muhtemelen Irak için tasarlanan gelecek de bundan farklı olmayacaktır; daha şimdiden ABD ordusunun bölgede uzun süre kalacağı ve “Irak Muhalefeti” denilen kuklalar koalisyonu ile birlikte ülkeyi yöneteceği dillendirilmektedir. Öte yandan Venezuela’da bir kez denenip fiyasko ile sonuçlanan darbenin başka biçimlerde yeniden organize edilmesi, örneğin büyük bir istikrarsızlık sonucunda bir BM müdahalesi operasyonuna başvurulması ihtimal dışı değildir. Emperyalizm yarattığı yanılmalı ortamda, klasik sömürgeciliğin bir biçimi olarak bu tür manda rejimlerini meşrulaştırıyor.

Yani sonuçta, ne emperyalist metropoller bağlamında ne de bağımlı ülkeler çerçevesinde ilişki ve çelişkilerin devletsel ve ulusal alanın dışında gerçekleştiği ve öyleyse günümüz dünyasında herhangi bir biçimde bağımsızlık-ulusal devlet iddiasının, dolayısıyla devrimlerin anlamsızlaştığı yolundaki yaygara, yaygın olduğu ölçüde de yanlıştır.

NEOLİBERALİZMİN TUHAF YARATIĞI: ULUSAL SOL

Aynı süreçte “ulusalcı sol” adı altında ortaya çıkan akım ise, bir ölçüde bu postmodern gevşekliğe tepki gibi görünse de, içinde taşıdığı şovenist öz nedeniyle son derece tehlikeli olmuştur. Adeta eski türden kontra-milliyetçiliğin yerini alırcasına en ırkçı teorilere sol adına sarılan, ülkenin eski statükolarını savunan ve bu arada tabii ki işçi sınıfına ve kitlelere değil geleneksel askeri-sivil çevrelere dayanan bu akımın özellikle Türkiye ölçeğindeki versiyonu gitgide azgınlaşan bir ezen ulus şovenizminin temsilciliğine soyunmuştur. “Enternasyonalizmin aslında Batı’nın bir oyunu olduğunu”, “ihanete anlamına geldiğini” ve bugünkü tek devrimci yolun milliyetçilikten geçtiğini (bkz. İleri, Temmuz-Ağustos 2002) savunabilecek kadar ileri giden ve bu arada Lenin’in UKKTH anlayışını övgülere boğan bu akım, pratikte ise yanibaşındaki Kürt halkına aynı hakkı tanımamakta, dahası Kürtlere karşı her operasyonu (TSK’nın Güney’i işgal projesi dahil) yürekten onaylamaktadır. Yine Kıbrıs denildiğinde de “ulusların hakları” edebiyatı rafa kalkmakta ve işgalin devamı hararetle savunulmaktadır, vb. Sonuçta artık

karşımızdaki şey, bir siyasi akım değil, giderek kontralaşan bir çete görünümü sergilemektedir.

ULUSAL ÇÖZÜM YERİNE ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK

Sosyalizmin ağır bir yenilgiye uğradığı koşullarda oluşan kanlı-karışık manzara ve eski tip devrimci ulusal önderlerin yerini alan gericiler kuşağı, solda da genel olarak ulusallık konusunda bir kuşku yaratmıştır. İşçi sınıfı ve sosyalist solun gerilemesi sonucunda ulusal savaşlarla onların önderliklerinin sol niteliği arasındaki bağ büyük ölçüde koptuğunda, sosyalist çevrelerde de “ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı” bir ölçüde tartışmalı hale gelmiştir. “Üçüncü dünyacı sol” kavramının bir hakaret gibi kullanıldığı yıllar boyunca, önce ürkek ürkek, daha sonra açıkça reddedilen bu hakkın yerine konulan ise “çok kültürlülük-mozaiik” kavramlarıyla ifade edilen postmodern çözümler olmuştur. Beresi yıldızlı eski gerillaları uzaktan uzaktan, “poster olarak” seven ama poşulu ve kefiyelisinden nefret eden bu harci alem solculuk biçimi, “çokkültürlülük” konseptini de halkların mücadelesine ve ulusal kurtuluş savaşlarına değil, Batı destekli STK’ların düzen içinde yoluna koyduğu ilişkilere ve etnik zenginliklerin açığa çıkarılması teorilerine bağlamıştır. Bu ise, çok uluslu devletler tarafından da birkaç paranoyak tepkiden sonra düzenin esasına yönelmeyen “otantik” bir durum olarak yavaş yavaş kabullenilmektedir. Sonuçta azınlık sevgisi, her tür marjinal unsura yönelik ilgi ve “halı-kilim motifi”ne benzer bir “ulusallık” biçimi gitgide hakim eğilim olmaya başlamış, ama bu arada bir devrimci potansiyel olarak anti-emperyalist ulusal kurtuluşçuluk, Porto Alegre Forumu’na gerilla örgütlerinin katılımının reddedilmesi istemeye kadar varan bir horgörmeye uğramıştır. Böylece ortaya çıkan eğilim, sanki milliyetçiliğe karşı duruşuyla pek solcu ve pek enternasyonalist gibi görünürken, (ki bu akım önüne ezilen uluslarla ilgili devrimci bir görev çıktığında birden işçi sınıfını ve sınıf tavrını da anımsamaktadır) gerçekte düpedüz devrim fikrinden kopuşa yönelmiştir. Yani çoğu kez, çokkültürlü mozaik edebiyatı altında ulusal baskı sorununun özünü ve ayrılma hakkını atlayan bu eğilim, aslında emperyalist sistemin boğucu atmosferi altında ulusal ölçekte herhangi bir alternatif iktidarın var olabileceğine olan inancını yitirmiştir. Görünürdeki bir ABD karşıtlığıyla perdelenen AB hayranlığı, demokratik dönüşümleri bile dışardan bekleyen bir sağ liberalizm ve bu arada devrimci görevlerden olduğu kadar ulusal soruna ilişkin ciddi görevlerden de kaçış... Bu ise tam da günümüzdeki küresel terörün amaçladığı durumun oluşmasıdır.

ŞUBAT 2003

THKP-C/MLSPB